

VEREENIGING
TER BEOEFENING VAN DE KRIJGSWETENSCHAP
1886—1887.

*Vergadering van Donderdag, 13 Januari 1887,
des avonds ten half acht ure.*

Voorzitter: Generaal PEL.

De VOORZITTER: Alvorens over te gaan tot de aan de orde gestelde onderwerpen, heb ik der vergadering mede te deelen, dat de heer W. Cool heeft verzocht om de leesbeurt, die hij in de algemeene vergadering van den 28sten April e. k. zou vervullen, uit te stellen tot in het begin van het volgend leesjaar.

Tegen de inwilliging van dit verzoek konden bij het bestuur geene bedenkingen zijn, ten gevolge waarvan de reeds aangekondigde leesbeurten verschikt zijn als volgt:

Die van den 27sten Januari vervalt, terwijl de heeren van Dam van Isselt, van Zuijlen en van Löben Sels opvolgend in de algemeene vergaderingen van den 24sten Februari, den 31sten Maart en den 28sten April als sprekers zullen optreden, door welke verschikking, die op het oproepingsbiljet voor de eerstkomende algemeene vergadering nog zal worden vermeld, geene inbreuk is gemaakt op het bepaalde in de eerste alinea van art. 27 van het reglement.

Voorts heb ik het genoegen ter kennis te brengen van de Vergadering, dat het bestuur, als geschenk aan de Vereeniging, heeft ontvangen een exemplaar van de „Proeve van een ont-
1886/87.

werp van Wet tot regeling van het Militair onderwijs", aangeboden door de ontwerpers, de heeren P. G. Booms, J. T. T. C. van Dam van Isselt, P. F. Hubrecht en Lod. Muller, aan wie hiervoor door het bestuur den dank der Vereeniging is betnigd.

Aan de orde is de ballotage van kandidaten.

De VOORZITTER verzoekt de heeren Neiszen en Römer met hem het bureau van stemopneming te willen uitmaken.

De uitslag der stemming is, dat met algemeene stemmen tot leden zijn toegelaten de heeren: J. Kruisinga, 1e Luitenant der Infanterie te Harderwijk; A. van Toornenburgh, 1e Luitenant der Artillerie te Hellevoetsluis; Jhr. E. W. van Panhuijs, 2e Luitenant der Genie te Utrecht; en de heeren: J. Brijan, 2e Luitenant der Infanterie, H. Hebbes, 1e Luitenant der Infanterie, C. Smith, 2e Luitenant der Infanterie, M. W. de Vries, 1e Luitenant der Infanterie, H. J. J. Knibbeler, 2e Luitenant der Artillerie, L. de Vries, 2e Luitenant der Artillerie en L. G. Krol van der Hoek, 1e Luitenant der Genie, allen in Ned. Indië.

Aan de orde is hierop de voordracht van den heer W. A. ARRIËNS, Kapitein ter zee, naar aanleiding van de brochure van den Luit.-Kolonel Gijsberti Hodenpijl: „De werkkring der Nederlandsche Marine”, en wel hoofdzakelijk voor zoover betreft de door hem aangegeven *formatie der zeemacht in Oost-Indië*.

De heer ARRIËNS:

Mijne Heeren!

Nadat ik in eene brochure, welke in de eerste dagen van September jl. het licht zag, gemeend had nogmaals te moeten waarschuwen tegen eene belangrijke inkrimping der Indische Militaire Marine, al ging die dan ook gepaard met eene uitbreiding der Gouvernements Marine, verscheen ongeveer terzelfder tijd de brochure van den Luit.-Kolonel G. Hodenpijl, welke tot titel had: „De werkkring der Ned. Marine”.

Even verschillend als ons beider betrekkingen waren, even

verschillend waren ook de conclusiën waartoe wij meenden te moeten komen, wat betreft de formatie der Zeemacht in O.-I.

Terwijl de heer Gijsberti Hodenpijl eene formatie van 4 groote en 5 kleine oorlogschepen, benevens eenige torpedobooten voldoende achtte, was door mij daarentegen gewaarschuwd tegen belangrijke inkrimping der Indische Militaire Marine, en als formatie dezer laatste aangegeven 18 oorlogschepen naast het auxiliair eskader van 4 groote schepen en evenzoo eenige torpedobooten.

Waarlijk het verschil kan niet grooter zijn en het is te begrijpen, dat waar de adviezen dermate uit elkander loopen, oningewijden het spoor bijster worden en niet meer weten waaraan zij zich moeten houden.

Ware ik overtuigd dat een ieder, die de brochure van den Schrijver gelezen had, ook met de mijne kennis gemaakt had, dan zoude ik gerust geweest zijn, daar eerstgenoemde daarmede in hoofdzaak wederlegd is.

Die overtuiging echter niet hebbende, was mij de uitnoodiging van het bestuur dezer door mij hooggeachte vereeniging, om in een harer vergaderingen eene lezing te houden naar aanleiding dezer brochure zeer welkom, daar zij mij de gelegenheid aanbood om de brochure van den Schrijver te weerleggen, iets wat ik noodig achtte om de volgende redenen:

1°. dat ik de gelegenheid niet mocht laten voorbijgaan om de diensten mijner medeofficieren en van het mindere personeel der zeemacht in de oogen van U allen in een nauwkeuriger daglicht te plaatsen, dan door Schrijver gedaan was;

2°. dat de denkbeelden, door hem verkondigd, mijns inziens zeer geschikt zijn om oningewijden op een dwaalspoor te brengen; en

3°. omdat ik ernstig overtuigd ben, dat de verwezenlijking dier denkbeelden allergevaarlijkst is voor de handhaving van ons gezag in en het behoud van onze O.-I. Koloniën, en daardoor onze positie als koloniale en maritieme mogentheid ernstig in gevaar zoude kunnen brengen.

Een ieder Uwer zal wel overtuigd zijn, dat ik geen oogenblik heb getwijfeld aan de goede bedoelingen van den Schrijver, en

alzoo de verschijning zijner brochure slechts beschouw als de uiting eener loffelijke poging om het landsbelang te dienen.

Toch kan ik niet ontkennen dat de lezing der brochure mij min of meer onaangenaam stemde, omdat ik nergens een woord van waardeering heb aangetroffen voor de vele gewichtige diensten, die de Zeemacht bewezen heeft in het door hem behandelde tijdperk en evenzoo, omdat ik min of meer den indruk kreeg, dat de Schrijver om tot het doel te geraken waartoe hij wat betreft de Zeemacht in Indië, wilde komen, namelijk „aan te toonen dat nagenoeg algeheele opheffing der Indische Militaire Marine mogelijk was”, zijne bronnen zoodanig gekozen en deze zoodanig bewerkt heeft, dat hem zulks ook alleen langs dien weg mogelijk werd.

Dat hiervan een gevolg was dat Schrijver mijns inziens de diensten der Marine in Oost-Indië zeer verkleind en in sommige gevallen nagenoeg weggecijferd heeft, hoop ik in hetgeen volgt aan te toonen.

Is de taak der Marine in onze Oost-Indische koloniën in vele opzichten eene zware taak, niet minder is zij eene ondankbare taak, daar de gevolgen van hare verrichtingen in zoovele gevallen niet in werkelijke feiten zijn uit te drukken.

Daarom te meer is eene beoordeeling dier taak zoo moeielijk en het zal wel overbodig zijn er U op te wijzen, dat die moeielijkheid boven al zeer groot is, wanneer men zooals Schrijver, geheel onbekend is met de toestanden, waaronder zij volbracht is.

Ik voor mij ben dan ook overtuigd dat die beoordeeling, alleen juist kan geschieden, wanneer men door een min of meer langdurig verblijf in die gewesten met omstandigheden en toestanden van nabij bekend is en ik hoop dat het mij gelukken zal U aan te toonen, dat juist het feit dat zulks met den Schr. niet het geval is, hem op verkeerde gronden tot een onjuiste beoordeeling en dientengevolge tot eene onjuiste en mijns inziens gevaarlijke conclusie doet besluiten.

De kundige medewerker van het *Handelsblad*, die onder het pseudonym van Nautilus reeds zoo dikmaals het publiek, daar waar het marine-onderwerpen betreft, door zijne artikelen heeft

voorgelicht, heeft ook zijn oordeel over de brochure van den Schrijver en over de mijne uitgesproken.

Het verschil tusschen beide heeft hij aangetoond daarin te bestaan, dat Schrijver de gegevens, waarop hij zijne formatie doet berusten geput heeft uit het verledene, daarbij de groote factor Atjeh zoo goed als buiten beschouwing latende, terwijl ik het heden en de toekomst in Indië beschouwd heb om daarop de mijne vasttestellen.

Het zij mij vergund ter aanvulling van dit oordeel op te merken, dat het verledene, waarop Schrijver zijne conclusie gegrond heeft, slechts een zeer klein deel van het verledene uitmaakt, namelijk de jongst verlopen 10 jaren.

Had de Schrijver dat verledene wat verder uitgestrekt en daarbij de lessen der geschiedenis in aanmerking genomen, dan waren hem de oorlogen tegen Boni, de Bandjermasinsche krijg, de expeditiën tegen Bali, Djambi en zoovele andere als zoovele waarschuwende stemmen te gemoet gekomen en dan zoude hij daardoor waarschijnlijk tot de overtuiging hebben moeten komen, dat alleen reeds de handhaving van ons gezag tegenover de Inlandsche vorsten en volken in eene bezitting als ons Indisch rijk, telkenmale omstandigheden in het leven roepen, waarbij de medewerking van een veel sterkere zeemacht dan zijne formatie veroorlooft, dringend noodzakelijk is en dat ten einde die medewerking steeds te kunnen verleenen, de voortdurende beschikking over eene dergelijke Zeemacht een bepaald vereischte is.

Meen ik op dien grond te mogen verklaren dat de Schrijver het verledene zeer onvoldoende heeft geraadpleegd, even zoo geloof ik te mogen verklaren, dat hij het tegenwoordige en de toekomst nagenoeg geheel uit het oog verloren heeft.

In mijne brochure heb ik reeds aangetoond, dat de resultaten der concentratie onzer stelling in Atjeh gunstiger zouden geweest zijn, wanneer zij niet ware gepaard gegaan met eene vermindering der sterkte van het Station Noordelijk Sumatra.

Evenzoo ben ik overtuigd, dat zoo al immer van het steeds te betreuren en zoo ontijdig ingevoerde Civiel Bestuur aldaar gunstige resultaten waren te verwachten geweest, deze resultaten zeker gunstiger zouden geweest zijn, wanneer toen de zee-

macht aldaar niet, even als bij de concentratie in '84, verminderd ware geworden. Dat in beide gevallen die vermindering spoedig door eene vermeerdering is gevolgd, kan als bewijs dienen, dat de sterkte telkens te gering was.

En niettegenstaande een ieder uwer, afgescheiden van partij en politieke kwestien, met mij zal erkennen dat de toestand te Atjeh, hoe gunstig zijn verloop ook moge zijn, in de eerste jaren ons geheele zijn in Indië zal beheerschen en van het Ind. leger eene buitengewone inspanning blijft eischen, laat de schrijver dezen hoofdfactor nagenoeg geheel buiten beschouwing en geeft hij eene formatie aan, waarbij gedurende den overgangstoestand voor dat gewest gerekend wordt op 4 oorlogsschepen, een aantal dat, zoo als ik zooeven aangetoond heb, reeds tweemaal is gebleken te gering te zijn.

Terwijl verder volgens de door Schrijver geraadpleegde koloniale verslagen Java en Madura van de algemeene beweging, die sinds eenige jaren in de Mahomedaansche wereld wordt waargenomen, niet geheel verschoond bleven en op Sumatra's Westkust eene trouwere naleving der Godsdiensplichten valt waar te nemen, terwijl wij te Djambi eigenlijk nog steeds ingesloten zijn, zoodat aldaar voortdurend twee oorlogsschepen vereischt worden, terwijl zich zelfs in het tot nu toe steeds zoo rustige Java feiten hebben voorgedaan, wier belang zeker niet uit het oog verloren mag worden, zoodat, gelijk ik reeds in mijne brochure aangetoond heb, de algemeene toestand als niet zeer gunstig moet beschouwd worden en bovendien onze naburen steeds voortgaan hun koloniaal bezit uittebreiden en onze grenzen van alle zijden zijn genaderd, zoodat ik overtuigd ben, dat de taak der zeemacht eerder verzwaaard dan verlicht zal worden, eene overtuiging, die door een vergelijk tusschen 25 jaar geleden en thans nog versterkt wordt, komt schrijver tot eene formatie van 4 groote en 5 kleine schepen met eenige torpedobooten. Heb ik dan ongelijk wanneer ik beweere, dat de schrijver het heden en de toekomst nagenoeg geheel uit het oog heeft verloren en evenzoo dat de opvolging der conclusiën van den schrijver gevaarlijk te achten is voor het behoud van ons gezag aldaar.

Zooals U, mijne heeren bekend is, heb ik mij tot hoofdtaak

gesteld, de brochure van den heer Gijsberti Hodenpijl te weerleggen, wat betreft zijne formatie der Kon. Ned. zeemacht in Indië, zoodat ik mij dan ook wat aangaat het eerste hoofdstuk zal bepalen tot eenige korte aantekeningen.

Ik acht het aandeel, dat aan 's lands zeemacht moet toegekend worden in de verdediging van het moederland, zulk een ernstig vraagstuk, dat ik het zeer wenschelijk oordeel dat zij andermaal door eene commissie van deskundigen worde onderzocht en alsdan definitief worde vastgesteld. Ontegenzeggelijk kan het niet anders dan gunstig zijn voor de verdediging, organisatie, oefeningen enz., wanneer die taak duidelijk omschreven is.

De Schrijver bespreekt in het eerste gedeelte „den strijd op diep water” en is van oordeel dat deze strijd, die alleen bij de verdediging van de stelling Helder in aanmerking komt, geheel moet opgegeven worden en dat de zeemacht alzoo losgemaakt moet worden van de verdediging dier stelling en haar materieel van daar moet teruggetrokken worden naar de Zuiderzee.

Daar de tijd mij ontbroken heeft om dit zoo belangrijk onderdeel van het aandeel der zeemacht in 's lands verdediging tot een punt van ernstige studie te maken, zal ik mij in deze van een oordeel onthouden.

Alleen veroorloof ik mij de opmerking, of de schrijver de belangrijkheid der stelling Helder niet te veel uit het oog verloren heeft, voor zooverre betreft de waarde, die aan haar bezit door onze eventueele bondgenooten zal gehecht kunnen worden. Komt eenmaal ons land in oorlog met een der groote Europeesche mogendheden, dan bestaat er alle kans, dat wij in dien strijd door machtige bondgenooten zullen ondersteund worden. Zullen die bondgenooten ons alsdan misschien niet den eisch kunnen stellen, om ook met de zeemacht een werkzaam aandeel in de verdediging der stelling Helder te nemen, om daardoor de mogelijkheid, dat zij in 's vijands handen valt, te vermindere[n]? Het is deze vraag, die bij eene eventueele vraag van dit vraagstuk, m. i. niet geheel uit het oog mag verloren worden.

In het tweede gedeelte behandelt de Schrijver de Rijkswerven. Volgens mijne meening moeten de daarin gegeven adviezen slechts ten deele opgevolgd worden.

Te Nieuwediep, alwaar Schrijver alles vereenigt, wat voor opleiding en oefening noodig is, acht ik reeds om deze reden alleen eene Rijkswerf noodzakelijk, zoowel om de aldaar in dienst gestelde en van daar vertrekkende schepen te kunnen uitrusten, als om het aldaar aanwezig materieel te kunnen dokken, herstellingen van weinig omvang te kunnen doen plaats hebben en eenig materieel in conservatie te kunnen opnemen.

De meerdere of mindere uitbreiding van die werf zal afhangen van de vraag in hoeverre de zeemacht aan het verdedigen der stelling Helder al of niet moet deelnemen. In het eerste geval zou toch het daartoe aan te wijzen materieel bij die werf in conservatie moeten opgenomen worden en zoude daarvoor tevens aldaar alles beschikbaar moeten zijn, wat betrekking heeft op de bewapening.

Ik geloof dat het onderhoud enz. dier schepen daar ter plaatse moeielijk aan de particuliere industrie kan overgelaten worden, en dit laatste misschien nog grootere kosten na zich zou sleepen; die werf zou echter in algemeenen zin zoo eenvoudig mogelijk ingericht moeten zijn, in verband met besparing van personeel en onkosten, waarbij echter in aanmerking genomen moet worden, dat alhoewel het wenschelijk mag geoordeeld worden de schepen voor algemeenen dienst naar Amsterdam over te brengen, ter voorkoming dat zij eventueel in 's vijands handen vallen, de werf aldaar, zooals zij thans is ingericht, daarvoor echter geene voldoende ruimte heeft.

Daar ik ééne werf van aanbouw noodzakelijk acht, zou ik nimmer mijn stem willen geven aan de opheffing der werf te Amsterdam als werf van aanbouw, om reden dat ik het niet raadzaam acht, dat het Rijk zich door hare opheffing voor altijd zoude verplichten allen aanbouw en herstelling aan de particuliere industrie over te laten, en zich alzoo geheel van geoeftend werkvolk te ontblooten; bovendien heeft, zooals reeds menigmaal is opgemerkt, het bouwen bij particulieren aanleiding tot gegronde klachten gegeven. Dat uitsluitend afhangen van de particuliere industrie heeft bovendien uit een finantieel oogpunt nog eene bedenkelijke zijde. De regeering zal alsdan toch verplicht zijn de prijzen te betalen, die de industrieëlen zonder

eenige concurrentie zullen gelieven te vragen, want het zal toch zeker wel niet de bedoeling der warme voorstanders van dat stelsel zijn, dat de aanbouw in het buitenland plaats vinde, wanneer de prijzen hier te hoog voorkomen. De steeds toeneemende pressie, die nu al op de regeering wordt uitgeoefend, om het te groot aantal maatschappijen op lands kosten gaande te houden, zoude zich daartegen zeker nog meer doen gevoelen.

Hare tegenwoordige inrichting en vooral ook hare ligging is echter niet in alle deelen gunstig te noemen, het laatste voornamelijk ten gevolge van de afsluiting van het Oosterdok, zoodat eene verplaatsing naar de Noordzijde van het IJ zeker eene verbetering zou zijn.

Wat betreft de wenschelijkheid door den Schrijver betoogd, om de werf te Hellevoetsluis op te heffen en plaats te doen maken voor een arsenaal te Rotterdam, vereenig ik mij in hoofdzaak met zijn advies.

Even als hij acht ik de ligging dier werf uit een oogpunt van defensie al te veel blootgesteld, en Rotterdam de aangezezen plaats, van waar de verdediging te water van het zuider frontier moet uitgaan. Aan het arsenaal zoude echter m. i. eene zoodanige uitbreiding moeten gegeven worden, dat daaronder gerekend werden de werkzaamheden verbonden aan het in- en uit dienststellen van schepen en aan de conservatie van het materieel behoorende tot de verdediging van dit gedeelte des lands.

In hoeverre echter deze verplaatsing thans nog mogelijk is zonder geldelijke offers, die te drukkend voor de schatkist zouden zijn, is eene vraag, die ik niet kan beantwoorden.

Wat betreft reparatiën, dokken enz., kan te Rotterdam met gerustheid op de hulpmiddelen der particuliere industrie vertrouwd worden. Ook hierbij moet echter niet uit het oog verloren worden, dat een dergelijke maatregel hoogst waarschijnlijk belangrijke finantieele offers zoude vereischen.

Het denkbeeld van den schrijver om in het personeel, benooidig voor de conservatie, arsenalen enz., voor zooveel zulks mogelijk is, te voorzien door het personeel der vloot, dat nog niet in de termen van het pensioen valt, maar dat om verschillende redenen den dienst moet verlaten, verdient zeker

ernstige overweging, omdat daardoor in tijd van oorlog eene min of meer talrijke reserve zou verkregen worden, die belangrijke diensten zou kunnen bewijzen.

Hoogst waarschijnlijk zal het gunstig op het dienstnemen en het langer in dienst blijven bij de zeemacht werken, wanneer het mindere personeel het vooruitzicht heeft om, na een zeker aantal jaren op de vloot gediend te hebben of na voor sommige gebreken afgekeurd te zijn voor reëngagement, wanneer zij zulks verlangen, op die wijze aan 's lands dienst verbonden te blijven, en eerst na als zoodanig nog eenige jaren gediend te hebben, gepensioneerd te worden. In hoeverre aan de uitvoering daarvan in de practijk geene moeielijkheden zullen verbonden zijn, zomedede in hoeverre zulks geene belangrijke kosten voor het houden van toezicht, onderhouden van oefening enz. zou na zich sleepen, kan ik voor het oogenblik echter niet beoordeelen.

In het tweede hoofdstuk zijner brochure behandelt de schrijver de marine in Indië, en wel in de eerste plaats „den strijd tegen den Inlander.”

Terwijl de schrijver erkent, dat voor de marine eene uitgebreide werkkring in de koloniën ligt, oordeelt hij haar echter slechts in de tweede plaats geschikt als middel tot handhaving van het gezag.

Zeer zeker is het voornaamste middel daartoe te vinden in het leger; toch geloof ik dat de marine daaraan evenzoo een zeer werkzaam aandeel heeft, en tevens dat zij, al geeft het leger in de oorlogen tegen den inlander in vele opzichten den doorslag, daarbij toch voor een groot gedeelte onmisbaar is.

Op grond der omstandigheid, dat bij de tegenwoordige samenstelling der zeemacht in Indië, volgens den schrijver nutteloos krachten verloren gaan, moet er hervormd, en als 't kan bezuinigd worden, en zulks te meer omdat volgens hem wegens gemis aan personeel niet in de maritieme verdediging van het moederland is te voorzien, en het volgens hem evenzoo vaststaat, dat het Indische leger te zwak is.

Ter loops zij hier aangemerkt, dat hoe dringend de eerste redenen ook mogen zijn, in de laatste daarentegen juist eene aansporing ligt, om zoelang daarin geene verbetering is gebracht,

niet tot vereenvoudiging, d. i. volgens schrijver vermindering der Indische militaire marine over te gaan.

Daar de schrijver het auxiliair eskader noodzakelijk acht, kan hierop geene bezuiniging van personeel verkregen worden.

Evenmin kan inkrimping der 'gouvernements marine besparing van marine-personeel geven, omdat, zooals hij zeer juist opmerkt, haar personeel uit civiele ambtenaren bestaat.

Er blijft alzoo geen andere weg open dan personeel te bezuinigen op het derde onderdeel, namelijk op de Indische militaire marine, en ten einde nu na te gaan hoeverre deze kan uitgestrekt worden, raadpleegt hij de koloniale verslagen van de laatste 10 jaren, en beroept zich verder op het bekende werk van den oud-minister de Waal, de brochure van den heer Guyot en anderen.

In de eerste plaats meen ik de vraag te mogen stellen, of niet de omstandigheden en feiten, die zich na het verschijnen van genoemd werk en genoemde brochure hebben voorgedaan, feiten waarop ik in de mijne uitvoerig heb gewezen, duidelijk aan het licht gebracht hebben dat het door eerstgenoemde aangegeven getal van 8 oorlogschepen, het station N. Sumatra buiten rekening latende, geheel onvoldoende zou geweest zijn om de diensten te verrichten, die nu door de Indische militaire marine bewezen zijn, en ten tweede, welke zouden wel de gevolgen geweest kunnen zijn wanneer de Indische militaire marine, na verminderd te zijn geworden overeenkomstig het advies van den heer de Waal, juist in het jongst verlopen 10jarig tijdvak de nu noodzakelijk geoordeelde diensten niet had kunnen bewijzen, iets wat bijv. in den loop van 1882 zeer zeker het geval zou geweest zijn toen, Atjeh buiten rekening latende, de zeemacht gelijktijdig moest optreden te Palembang, Djambi, Indragiri, Boven-Doeson en Luciabaai.

Al is het mogelijk dat de algemeene toestand destijds zoo gunstig was, dat de heer de Waal op grond daarvan zoodanige vermindering der Indische militaire marine meende te kunnen aanraden, zoo geloof ik niettemin dat het zeer gevaarlijk is te veronderstellen, dat zulk een gunstige toestand immer zal aanhouden, iets wat dan ook door de latere voorvallen bewezen is,

vooral ook wat betreft zee- en strandroof in sommige deelen van den archipel.

Bleek dan toch later dat die overtuiging te rooskleurig was geweest, zooals nu in werkelijkheid het geval was, dan zou men spoedig tot de droeve ervaring gekomen zijn, dat men eene groote fout begaan had.

Bovendien moet men hierbij wel indachtig zijn op het feit, dat het hoogst moeilijk is om, wanneer eenmaal eene organisatie is vastgesteld, daaraan spoedige uitbreiding te geven en deze te doen stand houden; dit kan overtuigend blijken uit de moeite die het gekost heeft om de zeemacht in Oost-Indië te versterken, toen het na het uitbreken van den oorlog met Atjeh bleek, dat zij geheel onvoldoende was om hare taak te vervullen en uit de treurige maatregelen, waartoe men toen de toevlucht heeft moeten nemen, zooals bijv. het bemannen van oorlogschepen met koopvaardijmatrozen gedurende de reis derwaarts enz.

De schrijver zegt, dat de mogelijkheid van meerdere beperking slechts uit te maken is door een nauwkeurig onderzoek van hetgeen, door de Indische militaire marine werkelijk verricht is na het door den heer de Waal besproken tijdvak, en heeft daarvoor zijn toevlucht genomen tot de koloniale verslagen, welke hij „de onpartijdige en zuiverste bron, die er te vinden is,” noemt.

Het zij mij veroorloofd te vragen, of zulks voor het onderwerpelijke doel werkelijk zoo is? Wat toch is het geval. De koloniale verslagen bevatten in afd. C mededeelingen van algemeen en staatkundigen aard, terwijl de daarop volgende afdeelingen aan leger en vloot gewijd zijn. De laatste afdeeling sluit met de vermelding der verrichtingen van de zeemacht, onder dien verstande, dat de gewone stationsdiensten niet of zeer kort worden genoemd, terwijl in de afdeeling C sommige diensten afzonderlijk vermeld worden, wanneer zij in direct verband met de behandelde voorvallen stonden.

Daargelaten nog dat het elk aandachtig lezer dier verslagen zal opvallen met hoeveel meer uitgebreidheid de verrichtingen van het leger vermeld worden dan die der marine, is het duidelijk, dat men, om tot eene zuivere beoordeeling der door de

Indische militaire marine verrichte diensten te komen, vooral wanneer men, zooals de schrijver, geheel onbekend met toestanden en zaken is, moet trachten na te gaan waarin, behalve de bij name genoemde diensten, die stationsdiensten hebben bestaan.

Bestonden er bronnen, die de schrijver dienaangaande de noodige inlichtingen hadden kunnen geven?

Zeër zeker en wel in de Jaarboekjes voor de Kon. Ned. Zeemacht, die door de goede zorgen van het Departement van Marine uitgegeven, voor het eerst verschenen in het jaar 1876 en daarna jaarlijks uitgekomen zijn, zoodat zij den Schrijver juist in het door hem behandelde tijdvak ten dienste hadden kunnen zijn.

Zijn deze bronnen door den Schrijver al of niet geraadpleegd?

Uit den inhoud zijner brochure meen ik te mogen opmaken, dat hij zulks niet gedaan heeft, daar ik overtuigd ben, dat hij in het tegenovergestelde geval zeer zeker tot eene andere beoordeeling van den werkkring der Indische Militaire Marine zoude gekomen zijn. Niet alleen toch dat in de Jaarboekjes de verrichtingen uitvoerig beschreven zijn, maar in vele gevallen zijn de omstandigheden vermeld, waaronder zij hebben plaats gehad en soms ook de redenen, die er aanleiding toe gaven; hierdoor doen zij zich in een geheel ander licht voor, dan uit de Koloniale Verslagen alleen is op te maken. Dat men alzoo door bloote raadpleging dier verslagen niet tot eene juiste appreciatie der verrichtingen van de zeemacht kan komen, meen ik te mogen vaststellen, zullende dit bovendien uit hetgeen volgt blijken.

Alvorens zulks aan te toonen wil ik er Uwe aandacht op vestigen, dat de schrijver tengevolge zijner geringe formatie, die nagenoeg met algeheele opheffing der Indische Militaire Marine gelijk staat, in hoofdzaak geheel breekt met het tot nu toe gevolgde stelsel van stationeering der oorlogschepen, met uitzondering van Atjeh en de Molukken, den stationsdienst verder geheel aan de Gouvernements Marine overlatende.

Tot deze conclusie komende, ziet de Schrijver geheel over het hoofd het groote nut, dat juist in de stationeering der oorlogschepen door hunnen moreelen en preventieven invloed ge-

legen is. Even noodzakelijk als de garnizoenen op de buitebe-zittingen zijn zoowel tot steun van het gezag als tot bescher-ming van personen en eigendommen, even noodzakelijk is de aanwezigheid der oorlogschepen.

Hierdoor toch wordt het mogelijk onmiddellijk overal kracht bij te zetten aan de handelingen van het bestuur, zooals te Palembang in 1882, uitbreiding van verzet te voorkomen, ver-trouwen op bescherming aan de goedgezinde bevolking te schen-ken en beveiliging aan het bestuur te verleenen, zooals in de Z.-O. afdeeling van Borneo in hetzelfde jaar; voortdurende be-kruising der kusten tot tegengang van zeeroof en slavenhandel te doen plaats hebben, zooals in de jaren 1879—84 ter Oost-kust van Borneo enz. enz. Juist in het door den Schrijver behandelde tienjarig tijdvak, is het groote nut der stationee-ring herhaaldelijk aan het licht gekomen, en al moge er sprake van zijn om haar eenigszins te beperken, zeker bestaat er nu geen reden, om haar op grond van ondervinding der laatste jaren af te schaffen.

Zijn de argumenten van den Schrijver tegen de stationeering juist? ik geloof van neen.

Ontegenzeggelijk moeten ijzeren schepen altijd tweemaal en houten schepen gewoonlijk eenmaal per jaar dokken en daarvoor naar Java opkomen; zij doen zulks echter alleen wanneer daar-tegen in verband met den politieken toestand geen bezwaren bestaan. Is zulks wel het geval, dan wordt daarmede gewacht totdat het schip tijdelijk door een ander kan vervangen worden. Met het verrichten van reizen binnen de grenzen hunner sta-tions, wordt daarmede dikmaals evenzoo rekening gehouden, vooral wanneer het tochten van langer duur geldt. De over-tuiging echter, dat een of meer schepen in hetzelfde aanwezig zijn, zal, al is de hoofdplaats voor korten tijd onbezet, zeker wel van invloed op den loop der gebeurtenissen zijn.

Zeer zeker zal, wanneer de stations in hoofdzaak bezet zijn, zooals zulks tot nu toe het geval is geweest, daardoor in te-genstelling met de bewering van den Schrijver op pag. 24, veel spoediger vertoon van macht kunnen plaats hebben en hulp verleend kunnen worden, dan wanneer die hulp van Java

moet worden ontboden. En dit zal zeker het geval zijn bij eene formatie als die van den Schrijver, welke daarvoor slechts één schroefstoomschip 4e klasse beschikbaar stelt. Hoe dit eene stoomschip in al die gevallen de noodige hulp zal kunnen verleen, zal misschien velen van U even als mij een raadsel zijn, wanneer daarbij in aanmerking genomen wordt, dat die hulp op ver van elkander gelegen plaatsen gelijktijdig noodig is, zooals uit zijne mededeelingen blijkt.

Evenmin zal, daargelaten dat de Schrijver zelf op pag. 34 erkent dat de tijd, die er verloopt tusschen ontbieden en verschijnen dier schepen *in den regel iets langer* zal wezen, om diezelfde reden het rondreizend smaldeel in die behoeften kunnen voorzien, terwijl bovendien die groote schepen in zoovele gevallen niet het minste nut zullen kunnen doen, tengevolge der plaatselijke gesteldheid zooals op Borneo, Djambi, Indragiri, enz. eene omstandigheid waarmede de Schrijver blijkbaar niet bekend is of waarmede hij, wanneer zulks wel het geval is, geene rekening houdt.

Wanneer dat smaldeel bovendien zooveel kruisen moet, als de bedoeling van den Schrijver is, zal de hulp, die het verleen moet, in de meeste gevallen wel te laat komen.

Daar de Schrijver de stationeering nagenoeg geheel opheft en het niet noodig acht zulk eene belangrijke inkrimping der Indische Militaire Marine gepaard te doen gaan met uitbreiding der Gouvernements Marine, daargelaten nog in hoeverre deze geschikt zou zijn voor die diensten, zoo verwacht hij buiten de Molukken waar hij 2 Stoomschepen 4e cl. stationeert en het enkele stoomschip 4e cl., dat te Batavia beschikbaar is, alles van de vier groote schepen waarvan 3 een rondreizend eskader vormen, terwijl hij verder vermeent, dat voldoende compensatie zal kunnen gevonden worden in de pakketvaart, iets wat zooals ik later hoop aan te toonen, zal blijken eene volkomene illusie te zijn.

Dat rondreizend, en ik zou haast zeggen alomtegenwoordig eskader, moet echter tevens optreden daar waar zulks thans geschiedt door het Auxiliair Eskader, daar het tevens bestemd is voor den strijd tegen een Europeeschen vijand; het kruist, zooals

spr. op pag. 83 zegt, door den archipel, om overal ontzag in te boezemen en steeds gereed te zijn tot handhaving onzer rechten.

Op het type dezer schepen later terugkomende, geloof ik hier al dadelijk de vraag te mogen stellen in hoeverre deze dubbele werkkring in de praktijk mogelijk zal zijn. Met andere woorden kan men op hare deelname aan de verdediging tegen een Europeeschen vijand rekenen, wanneer het bijvoorbeeld een tocht naar Nieuw-Guinea volbrengt of wanneer een of meer zijner schepen afzonderlijke diensten verrichten?

Heeft de schrijver wel eenig denkbeeld van den tijd en van de kosten, die er aan verbonden zijn om dat rondreizend eskader zoo menigmaal alleen al in de Molukken aanwezig te doen zijn als hij zulks aangeeft, zooals bij de Zuidw. Eilanden in 1879, (Ambon), Timor in 1881, af en toe Celebes in 1882, Timorlant Eil. (Ambon) in 1883, waarbij dan nog komt het nu en dan bezoeken van Nieuw-Guinea.

De kruistocht van Zr. Ms. Watergeus in 1880 door de Molukken, die, zooals de schrijver op pag. 118 cursiveerende mededeelt, „zooveel indruk maakte” duurde, om een voorbeeld te noemen, van af den 8sten Juni waarop zij Ampenan (Lombok) verliet, tot den 22 Januari d.a.v., als wanneer zij weder te Soerabaia terug was, alzoo $7\frac{1}{2}$ maand. Wat zoude deze tocht wel aan brandstof gekost hebben? Men moet hierbij toch bedenken, dat die kruistochten in hoofdzaak stoomende moeten volbracht worden, willen zij tenminste niet onbepaald lang van duur zijn, daar genoegzame en gunstige wind zelden wordt aangetroffen. Ik geloof, dat de rekening van brandstof alle voorstanders van lage begrootingen zoude doen huiveren. Juist in de groote kosten, verbonden aan dat vlagvertoon met groote schepen in zulk een uitgestreken archipel moet de reden gezocht worden, dat de schepen van het Auxiliair Eskader daarvoor tegenwoordig zoo weinig worden aangewezen, zoodat, wanneer ik mij niet vergis, daarvoor dan nu ook telkens bijzondere vergunning moet gevraagd worden.

Hoe nuttig het doen van kruistochten met een eskader ook moge zijn, zoo geloof ik dat zij zich in de koloniën alleen moeten bepalen tot kleinere tochten, b.v. in de Javazee; dergelijke

tochten ook uit te strekken tot den geheelen archipel zal in de praktijk, met het oog op de daaraan verbonden kosten en tijd, onuitvoerbaar zijn.

Dat vlagvertoon met groote schepen, waarvan de schrijver zulke groote uitkomsten verwacht, zal bovendien in vele gevallen een wassen neus zijn, daar de groote diepgang een beletsel zal zijn om dicht aan de kust te komen, ondiepere passages te bevaren enz.

In de koloniale verslagen maken zij een betere figuur dan in werkelijkheid, zooals b.v. het vertoonen der vlag met de ramtorenschepen en kruisers in het station Riouw, voor Indragiri tijdens den gespannen toestand aldaar; zij moesten zooals men dat noemt een zicht ver uit den wal blijven, terwijl dan nog aan de monding geen sterveling aanwezig is om er notitie van te nemen daar de vestigingen zeer dikmaals hooger op de rivieren gelegen zijn.

Het zal wel geen betoog behoeven dat de schrijver, om tot nagenoeg algeheele opheffing der Ind. Mil. Marine te kunnen komen, heeft moeten aantoonen dat de *diensten*, door haar gedurende het door hem behandelde 10jarig tijdvak bewezen, weinig talrijk in aantal en over het algemeen van weinig ernstigen aard zijn geweest.

Ik zal trachten aan te toonen in hoeverre hij daarin geslaagd is, in verband met zijne bewering, dat het vraagstuk slechts is op te lossen door te trachten de waarheid te benaderen door haar uit de feiten zelve op te sporen.

Uit de mededeelingen in de koloniale verslagen heeft hij in zijne bijlage een overzicht van de verrichtingen der beide Marines gegeven en door deze volgens zijne appreciatie in huishoudelijke en niet-huishoudelijke diensten te verdeelen, komt hij tot zijne tabel C, waarin de *diensten* vermeld zijn door beiden bewezen, komende er op deze tabel ook nog eenige diensten voor van schepen behoorende tot het Auxiliair Eskader.

Ten einde de lezer gemakkelijker zal kunnen nagaan hoe groot het verschil is tusschen de *verrichtingen* van een groot aantal oorlogschepen, (ik laat de gouv.-marine buiten bespreking)

gedurende 10 jaren en de *diensten*, die door hen verricht zijn, is door hem bovendien in tabel A een overzicht der gestationeerde schepen gegeven.

Uit de vergelijking dezer beide tabellen blijkt nu duidelijk *hoeveel huishoudelijke diensten*, zooals overbrengen van Hoofden van Bestuur, overbrengen van troepen, slapen van sloepen of met troepen enz. geladen vaartuigen, en uit tabel C, hoe *weinig oorlogsdiensten* door de oorlogsschepen zijn bewezen, niet-tegenstaande de opvatting van hetgeen onder deze laatsten verstaan wordt, zoo ruim mogelijk genomen is.

Het is duidelijk, dat het bij de conclusie, waartoe schrijver alsdan op grond dier weinige oorlogsdiensten geraakt, geheel aankomt op hetgeen hij huishoudelijke, niet-huishoudelijke en oorlogsdiensten noemt.

Reeds in mijne vroegere brochures heb ik aangetoond dat het verrichten van die huishoudelijke diensten in hoofdzaak thans niet meer plaats vindt. Was zulks in vroegere jaren meermalen het geval, toen de gouv.-marine nog niet was opgevoerd tot hare tegenwoordige sterkte, welke, zooals uit de koloniale verslagen blijkt, echter nog ontoereikende was, en de particuliere stoomvaart ook nog niet zoo uitgebreid was als thans, tegenwoordig geschiedt zulks alleen dan, wanneer daartoe bepaalde aanleiding bestaat, zooals de reizen der Onrust en Salak in de Westerafdeeling van Borneo, in 75, 80, 81 enz., en door het Departement van Marine wordt daaraan streng de hand gehouden.

Dat in sommige gevallen van de reizen der oorlogsschepen, wier doel is vertoon der vlag en kruisen op zeeroovers, gebruik gemaakt wordt om haar tevens te benutten voor politieke doeleinden en daarvoor een ambtenaar embarkeert, kan niet anders dan in het belang van 's lands dienst zijn; bepaalde inspectie-reizen komen, naar ik meen te kunnen verzekeren, bijna nimmer meer voor.

Waar bovendien door de Indische regeering of Hoofden van Bestuur in verband met den politieken toestand of met Internationale en Oostersche gebruiken enz., het gebruik maken van een oorlogschip voor zekere dienstverrichtingen wordt noodig

geacht, geloof ik dat die noodzakelijkheid allerminst door den Schrijver kan beoordeeld worden.

Terwijl de Stationscommandanten zich bij den vlootvoogd moeten verantwoorden, wanneer zij oorlogschepen ingevolge aanvraag van het civiel bestuur voor dergelijke reizen aanwijzen, is tevens in de voorschriften opgenomen, dat zij zulks kunnen weigeren, wanneer zij meenen daartoe verplicht te zijn, in welk geval zij echter de redenen, waarom zulks plaats heeft in het bijzonder moeten vermelden. Hieruit blijkt duidelijk dat er geen vrees behoeft te bestaan dat de oorlogschepen te veel voor huis-houdelijke diensten zullen gebruikt worden.

Hoe weinig de Schrijver dan ook met de werkelijke toestanden bekend is, blijkt uit zijne bewering op pag. 33; met evenveel grond als ik meen te mogen verklaren dat de C.O. het aan boord hebben van civiele ambtenaren (afgescheiden natuurlijk van de personen zelve), zeer onaangenaam vinden, even zeker is het dat de ambtenaren verreweg een gouv. st. verkiezen, dat geheel ter hunner beschikking is en waar aan boord het logies geheel daarvoor ingericht is; van daar dan waarschijnlijk ook de zoo menigmaal herhaalde bewering dat er residenten zijn, die liever één gouvernementsstoomschip dan 3 oorlogschepen hebben.

Uit zijne tabel C blijkt onder welke categorieën de schrijver de weinige diensten, welke de vermelding worden waardig gekeurd, gerangschikt heeft.

Ware hij beter met de toestanden in onze koloniën bekend geweest, en had hij het jaarboekje geraadpleegd dan zou hij ongetwijfeld tot eene andere verdeeling gekomen zijn, dan die welke hij thans gevolgd heeft en b.v. de diensten in de 1^e kolom hebben moeten vermelden als diensten waarvoor een oorlogschip moest gebruikt worden.

Tot staving dezer bewering zij b.v. vermeld:

1°. dat Z. M. Timor in het jaar 1879 verschillende reizen heeft gedaan tot vertoon van de vlag en wering van zeeroof, waarvan sommige tevens benut werden voor afdoening van zaken, zoodat deze diensten eigenlijk in de 3^e en 6^e kolom te huis behoorden;

2°. dat de reizen van Z. M. Onrust naar Serawak in 1875

en 1880 ten doel hadden het brengen van een bezoek aan den Vorst van dat Rijk en die van Z. M. Salak in 1881 naar Broenai geschiedde om geschenken over te brengen van de Ind. Regeering aan haren agent aldaar, zijnde het doel dezer laatste reis in het Kol. Verslag aangegeven, zoodat voor deze reizen met het oog op het prestige der Regeering een oorlogschip zeker niet misplaatst was;

3°. dat de reizen van Z. M. Oenarang in 1878 en Z. M. Salak in 1879 plaats hadden tot vertoon der vlag en zij tevens dienstig werden gemaakt aan hydrographische en politieke doeleinden;

4°. dat de reis van Z. M. Sumatra naar het Z.O. deel van het gouvernement Celebes in 1880 plaats had met den Gouverneur, ten einde te voldoen aan eene regeeringsopdracht, waarbij het *wenschelijk werd geacht* dat de reis met een *oorlogschip* geschiedde, waaruit blijkt dat de bewering van den schrijver, dat zij even goed met gouv. st. had kunnen geschieden, geheel onjuist is;

5°. dat Z. M. Pontianak in Maart en April 1877 verschillende reizen deed in den Bangnai-archipel tot wering van zeeroof;

6°. dat de reizen door Z. M. Padang van Juni tot November 1879 in den Timor-archipel gedaan, in verband stonden met den onrustigen toestand op Larantoeka, waarvoor een der oorlogschepen was opgeroepen naar den Timor-archipel, zoodat vlagvertoon door een oorlogschip hier door de Regeering werd gelast, terwijl in 1878 door haar was bepaald, dat omstreeks het midden van het loopende jaar een oorlogschip uitsluitend in dien archipel dienst zou doen. De reizen der oorlogschepen in dien archipel in de daarop volgende jaren gedaan, waarvan er slechts sommige in de 3^e kolom voorkomen, zijn dan ook een gevolg van deze beschikkingen der Regeering en ik geloof, dat de schrijver het nut daarvan wel niet zal kunnen beoordeelen of ontkennen.

Ik zou te veel van Uwe aandacht vergen, wanneer ik de diensten, vermeld in de 2^e, 3^e en laatste kolom, evenzoo elk afzonderlijk aan een onderzoek wilde onderwerpen in verband met zijne opmerkingen in het overzicht.

Een paar voorbeelden zullen U doen zien op welke wijze de Schrijver ook hier juist is in zijne beweringen.

1°. Uit het jaarboekje blijkt dat Z. M. Timor in April en Mei 1879, op verzoek van het hoofd van het gewest, ter reede Riouw beschikbaar werd gehouden met het oog op mogelijke rustverstoringen bij de invoering der belastingen, en evenzoo in Juli en Augustus, toen een hevig oproer onder de talrijke Chineesche bevolking op Tengarong was uitgebroken. Deze bodem bewees door hare tegenwoordigheid diensten, waarvoor alleen een oorlogschip kon gebruikt worden, daar geen ander effectieve hulp zou kunnen verleend hebben, en deze strekten zich daardoor in moreelen zin veel verder uit dan de bloote vermelding in het Kol. verslag, dat in Juli een paar gewapende sloepen dienst deden, zoodat zij m. i. dan ook onjuist als politiediensten vermeld zijn. Dat die steun in zulke omstandigheden niet overbodig is zal u duidelijk worden, wanneer ik U er op wijs, dat het garnizoen te Riouw, naar ik meen, slechts eene kompagnie sterk is en de Chineesche bevolking daar ter plaatse zeer talrijk is.

2°. Dat de reizen, door oorlogschepen gedaan naar N.-Guinea, in hoofdzaak alle ten doel hadden het vertoon van de vlag en verrichten van hydrographische werkzaamheden, waaronder behoort zuivere bepaling onzer grenzen, terwijl die van Z. M. Soerabaia in 1875 eene zending betrof, waartoe behoorde zoowel het doel door Schrijver aangegeven, als het verzamelen van staatkundige en economische gegevens naar den toestand en hulpbronnen van N.-Guinea, zijnde de Commandant van dien bodem daartoe met den Resident van Ternate door de Regeering in Commissie gesteld.

Wanneer men hierbij bedenkt, hoe weinig aanraking wij nog met de bewoners dier streken gehad hadden, dan zal het duidelijk zijn, dat de bewering van den Schrijver, als zouden particuliere stoomschepen daarvoor even geschikt zijn geweest, ook hier niet juist is.

3°. Dat de reis van Z. M. Kinsbergen in December 1875, welke geschiedde tot verzekering der rust en veiligheid in den Boven Dousson en waarbij tochten met gewapende sloepen op de Teweh werden gedaan, zoo ook die van Z. M. Soembing in

December 1882 op de Boven Kapoeas, waarmede het aangegeven doel bereikt werd, wel degelijk pleiten voor de stationneering van het daarvoor aangenomen type oorlogschepen, daar deze evenmin als zoovele andere zouden kunnen geschied zijn door een schroefstoomschip 4^e kl., dat daarvoor te grooten diepgang heeft;

4°. uit het Jaarboekje zou de Schrijver hebben gezien, dat Z. M. Kinsbergen in 1876 drie reizen, in stede van de eene door hem aangehaald, en in Maart 1877 eene reis naar de Noordkust van Borneo heeft gedaan, welke behalve vertoon van de vlag, hoofdzakelijk ten doel hadden wering van zeeroof, waarop ik later terug kom, en dat de tocht van Z. M. Banka in December 1875 en Januari 1876 met hetzelfde doel plaats hadden, laatstgenoemde meer bepaald nadat te Makassar de tijding was aangebracht, dat een Engelsch koopvaardijship door zeeroovers was aangevallen, zoodat ook deze reizen evenzeer het nut der stationneering aantoonen;

5°. dat dit nut evenzoo wordt bewezen door de drie reizen van Z. M. Batavia in 1882 in de Residentie Ternate en Menado, welke alle ten doel hadden het instellen van een onderzoek omtrent nederzettingen van vreemdelingen zonder voorkennis van het Gouvernement en omtrent door hen gepleegde handelingen, daar deze reizen geheel vallen onder de werkzaamheden van oorlogschepen in de koloniën, omdat het mogelijk is, dat daarbij handelend moet opgetreden worden, enz.

De gedurende een tijdvak van tien jaren vermelde vijf gevallen, die de Schrijver als transport- en sleepdienst beschouwt, zijn van zoo weinig aanbelang, dat zij geene nadere bespreking vereischen. Dat bovendien in tijden van onverwacht uitgebroken onlusten, even als bij expeditiën, de tochten der oorlogschepen benut worden voor overvoer van troepen enz., vooral wanneer daarvoor op het oogenblik geene andere transportmiddelen aanwezig zijn, zal wel niemand Uwer afkeuringswaard vinden en daarmede wordt de Regeering zeker beter gediend, dan door het à outrance volhouden aan het een of ander principe.

In de 5e kolom worden de oorlogsdiensten vermeld. De vraag is geoorloofd: wat verstaat de Schrijver hier door oorlogsdiensten? Zeer zeker moeten hieronder gerangschikt worden de diensten,

die verricht zijn in de door Schrijver aangehaalde omstandigheden, waarbij in de meeste gevallen verzet, al of niet gepaard gaande met feitelijkheden, heeft plaats gehad. Maar een ieder, die met de toestanden in de koloniën bekend is, zal met mij erkennen, dat er zich aldaar zoovele andere omstandigheden voordoen, waarbij de aanwezigheid van oorlogschepen noodig is, omstandigheden waarbij zij, al komt het niet altijd tot feitelijke handelingen en al behooren zij niet tot expeditiën, blokkade enz., toch diensten verrichten overeenkomende met hun karakter van oorlogschip.

Even als ik reeds bij de diensten van Z. M. Timor in 1878 te Riouw aangetoond heb, moet men hierbij in aanmerking nemen, dat de sterkte der garnizoenen op de Buitenbezittingen reeds tot uiterste grens teruggebracht is, zoodat zij bij uitgebroken onlusten te zwak zijn om met eenige kracht effectief op te treden en tegelijkertijd de hoofdplaats van het gewest afdoende te beschermen.

Als voorbeeld hiervan kan dienen, dat ter hoofdplaats Bandjermasin, bij het uitbreken der onlusten in den Boven Dousson, het garnizoen na het vertrek eener expeditionaire colonne en het verstrekken van detachementen ter beveiliging en dekking der G. S. zoodanig verzwakt was, dat er naar ik mij meen te herinneren, slechts een 80 man bezetting overbleef.

Hierbij komt nog, dat de eigenaardige plaatselijke gesteldheid van vele nederzettingen van dien aard is, dat de forten of versterkingen, waarin het garnizoen gelegen is, in de meeste gevallen niet bij machte zijn om aanvallen van de zeezijde te beletten, zooals bijv. op rivieren. En juist om deze redenen is de tegenwoordigheid van een oorlogschip alsdan van zeer groot nut, want daardoor wordt zeer effectieve bescherming verleend.

Juist gedurende verscheidene jaren van het door Schrijver behandelde tijdvak, heeft de Indische Militaire Marine vele zulke diensten bewezen, al kan zij zich daarbij op geene bepaalde wapenfeiten beroepen, en ik acht het zeer te betreuren, dat zulks in de Koloniale Verslagen niet nauwkeuriger is vermeld. Dit springt te meer in het oog, nu Schrijver aangetoond heeft hoe men, door alleen die verslagen te raadplegen en met

behulp eener bijzondere appreciatie van hetgeen onder oorlogsdiensten wordt verstaan, tot de conclusie kan komen, dat de oorlogsdiensten veelal bestaan hebben in het bombardeeren van kampongs en bovendien soms betrekkelijk weinig resultaat hadden.

Dat dit bombardeeren veel krachtiger had kunnen geschieden door schepen van het rondreizend smaldeel, is op zich zelve beschouwd eene positieve waarheid. De Schrijver verliest hierbij echter geheel uit het oog, dat daartoe een eerste vereischte is, dat die schepen de te bombardeeren kampongs moeten kunnen bereiken, iets wat zij in zeer vele gevallen door hunnen grooten diepgang juist niet zullen kunnen doen, en evenzoo dat zij bij zijne formatie daarvoor in de meeste gevallen te laat zouden komen, terwijl juist een spoedig optreden zoo dikmaals grotere uitwerking zal hebben.

Uit het volgende zal blijken, dat de Schrijver ook hier door het raadplegen der Jaarboekjes en eene juistere vermelding van hetgeen voorkomt in de Koloniale Verslagen tot eene voorstelling der feiten, meer overeenkomstig de werkelijkheid, zou gekomen zijn.

Uit de Jaarboekjes toch blijkt:

1°. dat na de voorvallen te Djambi in November 1880 de aanwezigheid van een oorlogschip aldaar tot Mei 1882 onafgebroken is noodzakelijk geacht;

2°. dat de volgens de Kol. Verslagen als met veel luister plaats gehad hebbende installatie van den Sultan van Djambi, door Z. M. Sindoro heeft plaats gehad;

wanneer men rekening houdt met den destijds aldaar heerschenden gespannen toestand en met het feit, dat de inlandsche Vorsten zich bij dergelijke plechtigheden door een zeer talrijk gevolg doen vergezellen, dan zal het nut, dat ook voor deze zending een oorlogschip gebruikt werd, wel door niemand Uwer ontkend worden;

3°. dat door Z. M. Pontianak te Papilo in September 1876 8 groote prauwen en 1 schooner, benevens 25 korrakorra's en daarop te Galela nog 30 groote prauwen vernield werden, terwijl bij den tocht van Z. M. Banka en Pontianak in November van dat jaar door de Banka 65 prauwen, waaronder 30 groote, en

door de Pontianak 15 prauwen werden vernield, terwijl door laatstgenoemden bodem de kampong Maba werd in de asch gelegd. Een resultaat dus, dat veel grooter is geweest dan de Schrijver aangeeft en dat, volgens mijne bescheidene meening, dan ook niet vruchteloos kan genoemd worden;

4°. verder wordt in het Koloniaal Verslag over 1881 en 1882 behalve de door den Schrijver op pag. 119 aangehaalde mededeeling, later medegedeeld, dat „in verband met de op blz. 10 en 11 besproken woelingen in de Residentie Palembang Z. M. Borneo schier *onafgebroken* in dat gewest benuttigd werd”, terwijl uit het Jaarboekje blijkt, dat de Regeering ook in 1882, toen er blijkens het Kol. Verslag „onder het grootste gedeelte der bevolking van de hoofdplaats een fanatieke geest heerschte”, en daaraanvolgende jaren tot October 1885 de aanwezigheid van een oorlogschip aldaar nagenoeg onafgebroken noodzakelijk achtte; iets wat bovendien blijkt uit de mededeeling in het Kol. Verslag. over 1884, „dat het bestuur te Palembang eene groote waakzaamheid aan den dag bleef leggen en dat er voor het Station Banka slechts een schip beschikbaar was, dat doorgaans voor Palembang post vatte”; deze mededeelingen worden echter niet door den Schrijver vermeld; terwijl eindelijk, in verband met de mededeelingen in het Kol. Verslag over 1882, betreffende de woelingen in den Boven Dousson, „die tengevolge van spoedige militaire maatregelen, tot de streken benoorden Moeara Teweh beperkt bleven, zoomede in verband met de onder de bevolking heerschende opgewektheid, waarop de haar niet onbekend gebleven gebeurtenissen in Egypte van invloed waren,” de tegenwoordigheid van een oorlogschip ter beveiliging van de hoofdplaats door het hoofd van het gewest werd noodig geacht, afgescheiden van de oorlogschepen, welke zoowel aan die maatregelen als aan het onderhouden der gemeenschap tusschen die hoofdplaats en de vestiging te Moeara Teweh een werkzaam deel namen.

Alsnu verzoek ik U mijne heeren mij een oogenblik te willen volgen bij de beoordeeling der laatste kolom, waarin de schrijver de diensten tegen de zeeroovers vermeld heeft.

Is het kruisen op zeeroovers aan den eenen kant eene ver-

richting, die zeer veel inspanning van het personeel der zee-macht heeft vereischt, aan den anderen kant is zij eene hoogst ondankbare taak, die bovendien zeer geschikt is om ongunstig beoordeeld te worden, wanneer men, zooals blijkbaar door den Schrijver gedaan wordt, als eenigst resultaat van elken tocht aanneemt het al of niet gevangen nemen van een meer of minder groot aantal slavenhandelaars of zeeroovers.

Het zal wel overbodig zijn U mijne heeren er op te wijzen, dat de plaatselijke omstandigheden het uit den aard der zaak in zeer veel gevallen onmogelijk maken om de zeeroovers werkelijk in handen te krijgen. Daargelaten dat zij met hunne somtijds weinig diepgaande en snelroeiende prauwen in riviertjes en kreekjes vluchten, waarin zij door de minder snel roeiende en dieper gaande gewapende sloepen, die ter hunner vervolging afgezonden zijn, niet kunnen achtervolgd worden, is het hun taktiek om, wanneer zij geen kans zien om de sloepen te ont-komen, hunne prauwen op strand te zetten en in de bosschen en wildernissen te vluchten. Dat zij aldaar door de bemanningen der sloepen niet kunnen achterhaald worden zal een ieder, die zich eenig denkbeeld dier terreinen kan vormen, begrijpelijk voorkomen.

Bovendien moet men hier wel bij in aanmerking nemen, dat zij steeds eene omstandigheid geheel in hun voordeel hebben, namelijk, dat de komst der schepen steeds vooraf verraden wordt door hunnen rook, zoodat zij menigmaal al den tijd hebben om te ontvluchten.

Ik geloof dan ook dat het alleen aan onbekendheid met deze toestanden toe te schrijven is, dat de Schrijver zich herhaaldelijk op zoo weinig welwillende wijze uitlaat over de diensten der oorlogschepen op dit terrein bewezen; ware zulks niet het geval dan zou de ervaring, waartoe hij op blz. 27 enz. komt, slechts een gevolg kunnen zijn van een streven, om de diensten door de I. M. M. verricht zooveel mogelijk te verkleinen, ten einde daardoor tot hare nagenoeg algeheele opheffing te kunnen besluiten. Hoe geldig sommige zijner argumenten dan ook zijn, blijkt uit pag. 98 o. a., waar hij op grond der ongunstige weersgesteldheid concludeert, dat een oorlogschip ongeschikt voor dit doel is; alsof

andere schepen in zulke omstandigheden dan wel zouden slagen?

Ik kan niet ontkennen dat die ongunstige appreciatie mij onaangenaam getroffen heeft, en daarom mag ik, ook in het belang mijner medeofficieren, niet nalaten tegenover die ongunstige beoordeeling de volgende mededeelingen uit de Kol. versl. onder Uwe aandacht te brengen.

1°. In het Kol. verslag over 1879: „Aan den slavenhandel in die streken (N.O. kust van Borneo) werd eene gevoelige slag toegebracht.”

2°. In dat van 1880: „ter bestrijding van zeeroof en slavenhandel is de Zeemacht, vooral in de Berouwsche wateren en in den Bangaai-archipel nuttig werkzaam geweest.”

3°. In dat over 1881: „Aan den slaveninvoer en zeeroof ter N.O. kust van Borneo heeft de onafgebroken bekruising door onze oorlogschepen veel afbreuk gedaan, en het blijkt meer en meer, dat de wateren in die streken door de Soloksche slavenhandelaren worden gemeden;” zoomede: „Bij tochten der Marine of Gouvernements Marine bleek de veiligheid in den Bangaai-archipel voldoende verzekerd te zijn. Algemeen betuigde men zich dankbaar dat het Gouvernement zooveel gedaan had tot beteugeling van den menschenroof;” en eindelijk: „Zeeroof en slavenhandel werden steeds met kracht tegengegaan. Sedert de onderwerping der Tabelloreesche zeeroovers, had dit kwaad in den Bangaai en Soela-archipel geheel opgehouden, terwijl de actieve bekruising van Borneo's N.O. kust veel bijdroeg tot de veiligheid in de Berouwsche wateren.”

4°. In dat over 1882: „Voortdurende aanwezigheid van een oorlogschip bleek nog geenszins overbodig tot wering van zee- en menschenroof in de Berouwsche wateren.” „De actieve bekruising van Borneo's N.O. kust droeg veel bij tot de veiligheid in die streken.” Met deze mededeelingen, voor zooverre zij in zijne brochure voorkomen, zoo mede met die op blz. 111 en 116, weerspreekt hij bovendien zijn ongunstig oordeel.

In tegenstelling met den Schrijver, geloof ik dan ook dat hieruit blijkt, dat het doel van het kruisen der oorlogschepen tegen de zeeroovers voor een groot gedeelte werd bereikt, en de bewering dat zulks ook in de Luciabaai eerlang overbodig zal

zijn, wordt dan ook weerlegd door het feit, dat zich aldaar in het voorjaar van 1886 weder zeeroovers vertoond hebben, nadat die streken nagenoeg niet meer door oorlogsschepen bekruist zijn, sedert de opheffing van dit station in Juli 1884.

De vraag is dan ook geoorloofd, welke schepen de schrijver daarvoor dan wel geschikt acht of welke middelen hij daartegen zou willen aanwenden?

Toch zeker niet de Hongivloot, nitsluitend in de residentie Ternate bestaande, wier positieve resultaten vermeld worden in tegenstelling van de negatieve der oorlogsschepen, daar uit het kol. verslag blijkt, dat zij gesteund moeten worden door laatstgenoemden.

Zeker evenmin de G.-st., wier inrichting en organisatie zoodanig is, dat zij daartoe ongeschikt zijn, of de gewapende particuliere stoomschepen, een strijdmiddel tot heden toe onbekend, doch met welker invoering hij, wanneer het hem mogelijk is daaraan een bepaalden vorm te geven, zeker een verdienstelijke uitvinding zal hebben gedaan.

Terwijl een groote twintig jaren geleden aan zee- en strandroof op de O. kust van Banka, W.- en O. kust van Borneo en Westkust van Celebes in hoofdzaak een einde is gemaakt door de actieve bekruising dier kusten door daartoe overal aangewezen maritieme middelen gedurende een zeker gedeelte van het jaar, evenzoo zal U mijne heeren uit het bovenstaande gebleken zijn, dat ook het zooveel inspanning vereischt hebbende kruisen door de Ind. Mar. Marine in het door Schrijver behandelde tijdvak goede resultaten heeft opgeleverd, al is daarbij dan niet telkens een meer of minder groot aantal roovers gevat.

De aandachtige beschouwing van tabel C geeft mij aanleiding den Schrijver de vraag te stellen, waarom hij daarin niet opgenomen heeft dat de N.O. kust van Borneo van af het najaar van 1878 tot Juli 1884 onafgebroken en in de voorafgaande jaren veelvuldig door een oorlogschip is bekruist, daar toch het eerstgenoemde kortelijk in zijn overzicht vermeld is.

Niet alleen dat deze kruistochten, zooals uit de bovengenoemde mededeelingen blijkt, zeer terecht onder diensten tegen zee-roovers vermeld hadden moeten worden, maar ook op grond van

de verdere bestemming der oorlogschepen aldaar gedurende die jaren hadden zij zelfs onder oorlogsdiensten kunnen gerangschikt en als zoodanig moeten vermeld worden. Uit het Kol. Verslag over 1879 toch blijkt, dat het maritiem station in de Luciabaai ook dienstig werd gemaakt aan de bewaking van ons gebied ter N.O. kust van Borneo.

Deze bewaking was noodig, daar de Ind. Regeering haar aanspraken vasthield op de streek tusschen de Seboekoe en Tawao, waarvan het bezit haar door de British North Borneo Company betwist werd en ten bewijze hiervan had zij een Ned. Wapenbord nabij de Batoe Tinagat doen plaatsen.

De bewaking dier grens was naar ik meen, wel het ernstigste gedeelte der taak van het aldaar gestationeerde oorlogschip, eene verklaring, die ik met grond meen te mogen neerschrijven, wanneer ik mij de instructiën herinner, die door het Commandement der Zeemacht dienaangaande werden gegeven, ook gedurende den tijd dat ik het Station der Z. en O. afdeeling van Borneo commandeerde. Ten einde deze bewaking gepaard te kunnen doen gaan met het kruisen op zeeroovers, werd nabij de grens eene kruisboot geposteerd, waarop gedurende de afwezigheid van het schip een officier met een gewapende sloep achterbleef.

De herhaalde verschijningen van Britsche oorlogschepen aldaar, die in geen enkel ander opzicht te verklaren waren, zouden misschien, wanneer de bewaking niet zoo effectief was geweest, de Ned. Regeering voor andere daadzaken hebben gesteld.

Sommige dier tochten hadden in de eerste jaren na de vestiging der British North Borneo Company tevens ten doel het instellen van een onderzoek bij de bevolking naar onze aanspraken, waartoe aan den Stationscommandant en Assistent-Resident der Oostkust opdracht werd gegeven, iets waarvoor zeer zeker een oorlogschip moest gebruikt worden.

Wanneer men hierbij in aanmerking neemt dat de Regeering zich eigenlijk voor het eerst alhier met directe bemoeiingen inliet en tevens getracht werd om eene blijvende nederzetting aan onze grens te vestigen, dan zal het niemand bevreemden dat den commandanten der kruisers de voorlichting van een civiel

ambtenaar verschaft werd. De verklaring van den S. dat men ook hier het militair aan het civiel gezag ondergeschikt heeft willen maken is dan ook geheel onjuist en kan alleen verklaard worden uit onbekendheid met de werkelijke toestanden.

Dit laatste blijkt evenzoo waar bij de afwisseling der stations-commandanten aldaar afkeurt.

Deze was een noodzakelijk gevolg van het feit dat de kruiser, zoowel om gezondheidsredenen als in verband met den voorraad victualie, de geheele kruistocht toch duurde van uit Bandjermasin 10 weken, om de 6 weken moest afgelost worden, en de eerste reden zou hoogstwaarschijnlijk nog dringender zijn geweest bij het gebruik maken van G.-St., wanneer deze al voor dit doel had kunnen gebruikt worden, daar de inlandsche scheepelingen het meest van berri-berri enz. hadden te lijden.

Wanneer ik er U verder op wijs hoe gedurende dien tijd aanhoudend gekruist en al kruisende de kust in kaart gebracht werd, dat alsdan bijna voortdurend een officier met detachement aan boord van een kruisboot moest verblijven, dat de voeding bijna in het geheel niet met de zoo noodige ververschingen kon afgewisseld worden en de invloed van het klimaat der tropen zich deed gevoelen, dan zal het U begrijpelijk worden waarom een termijn van 6 weken daarvoor meer dan voldoende lang is om aflossing verplichtend te stellen.

De verrichtingen op het gebied der hydrographie, welke door de kruisers voornamelijk hier, maar ook elders in den archipel verricht zijn, verdienen zeer zeker een woord van erkenning. De inspanning, die zulks van zooveel mijner collega's met hunne ondergeschikte officieren en minderen geëischt heeft, bij velen zeer ten nadeele hunner gezondheid, zijn, naar ik van oordeel ben, nimmer naar waarde door de Ind. Regeering op prijs gesteld en daardoor ook nauwelijks vermelding in de Kol. Versl. waardig gekeurd en het is mij daarom aangenaam ze onder Uwe aandacht te kunnen brengen. Afscheiden hiervan kunnen zij bij ons evenmin als bij andere natiën door andere schepen dan oorlogschepen of speciale opnemingsvaartuigen worden verricht.

Is het U mijne heeren uit het bovenstaande gebleken, dat

de diensten door de Indische Militaire Marine gedurende het door den Schrijver behandelde 10-jarig tijdvak een geheel ander karakter dragen en veel belangrijker zijn geweest, dan hij in zijne tabel C heeft aangegeven, dan zal het U tevens duidelijk zijn, dat zijne formatie geheel onvoldoende is om in alle voorkomende diensten te voorzien.

Met recht mag dan ook hier de vraag gesteld worden, hoe is het mogelijk, dat opvolgende regeeringen zoowel hier als in Indië eene sterkte der Indische Militaire Marine als tot nu toe het geval is geweest, hebben gehandhaafd, wanneer de formatie van den Schrijver voldoende kan genoemd worden en evenzoo hoe is het mogelijk dat geene regeering eerder heeft ingezien dat daardoor 's lands geldmiddelen en personeel nutteloos werden gebruikt?

Zelfs reeds gedurende den overgangstoestand zal die formatie onvoldoende zijn, daar hij voorloopig slechts 4 stoomschepen 4e klasse voor het Station N. Sumatra beschikbaar stelt.

Uit de koloniale verslagen, die door hem zoo nauwkeurig geraadpleegd zijn, blijkt toch even als uit de jaarboekjes, dat die sterkte, welke na de opheffing der zoogenaamde polietieoneele blokkade op dat aantal was vastgesteld, te gering was, daar zij aangeven dat zoowel daarvoor als daarna voortdurend een stoomschip van het Auxiliair Eskader aldaar in station geweest, dat behalve nu en dan voor meer zuiver militaire, ook in den laatsten tijd voor gewone stationsdiensten is gebruikt. Daar veilig aangenomen kan worden dat de schepen der Indische Mil. Marine geheel voldoende zijn voor de eischen, die aldaar van de oorlogschepen gevorderd worden, blijkt hieruit duidelijk, dat die aanwezigheid slechts toe te schrijven is aan onvoldoende sterkte van het station.

Dat dus hier vervallen wordt in hetgeen de Schrijver terecht afgekeurd heeft, namelijk dat schepen voor ondergeschikte doeleinden worden gebruikt, die door hunne bewapening en bemanning veel krachtiger zijn dan voor die doeleinden vereischt wordt, strekt alleen tot bewijs dat de Indische Militaire Marine daar ter plaatse niet voldoende sterk was om hare taak te vervullen. Tengevolge daarvan is men weder van het beginsel afgeweken

dat de schepen van het Auxiliair Eskader uitsluitend moesten gebezigd worden voor zuiver militaire diensten, een beginsel dat, geloof ik, niet moet verlaten worden. En dat de Indische regeering hier reeds vroeger meermalen op gewezen is, blijkt o. a. uit de volgende woorden door den minister Geerling in de zitting van 14 Dec. 1883 gesproken. „Reeds herhaaldelijk en ook nu onlangs door den afgetreden Commandant der Zeemacht is de Ind. regeering er op gewezen dat het Auxiliair Eskader diensten verricht, die daaraan niet hadden behooren te zijn opgedragen, doch zooals het gewoonlijk gaat, kan men zich bij de voortdurende behoefte aan oorlogschepen daaraan niet houden.”

Wij gaan dan ook met de vermindering der Indische Militaire Marine zooals Schrijver voorstelt in een cirkel rond; aan den eenen kant wordt afgekeurd dat groote schepen worden gebruikt voor niet zuiver militaire doeleinden, en aan den anderen kant wordt de Indische Militaire Marine zoodanig verminderd dat men voor hare diensten voor een gedeelte de toevlucht moet nemen tot de schepen van het Auxiliair Eskader.

Alsnu genaderd zijnde tot de Pakketvaart zal ik er mij alleen toe bepalen met aan te wijzen in hoeverre het mogelijk is deze te doen beantwoorden aan het doel, waarvoor de Schrijver haar meent te kunnen gebruiken, als compensatie voor zijne belangrijke inkrimping der Indische Militaire Marine en alzoo al, wat dienaangaande op het gebied der nijverheid te huis behoort, buiten bespreking laten.

Zeër zeker heeft het Gouvernement er een overwegend belang bij onder alle omstandigheden verzekerd te zijn, dat het vervoer van hare passagiers, goederen en brievenmalen geregeld plaats vinde en uit dien hoofde stem ik met den Schrijver in, waar hij de wenschelijkheid betoogt, dat de daarmede belaste maatschappij eene zuiver Ned. Maatschappij zij.

In hoeverre het mogelijk zal zijn de pakketvaart, die nu reeds n het uitsluitend bezit van het vervoer is van alle Gouvernements-passagiers, goederen en brievenmalen (eene omstandigheid waarmede de Schrijver in verband met zijne verklaring op pag. 45, onbekend schijnt te zijn), uitgenomen de weinige gevallen, waarin zulks nu en dan binnen de grenzen der gewesten

plaats heeft, ook dienstig te maken voor de doeleinden waarvoor hij zulks wil doen, meen ik ernstig te mogen betwijfelen.

Die doeleinden splitsen zich in twee onderdeelen voor zooverre zij betrekking hebben op diensten in tijd van vrede en in tijd van oorlog. In zijne bijlage heeft hij zeer vele gevallen aangegeven waarin volgens zijne opinie de diensten door oorlogschepen of Gouvernements schepen bewezen, hadden kunnen verricht worden door particuliere stoomschepen. Terwijl ik reeds aangetoond heb, dat hiervoor, voor zooverre betreft de diensten der oorlogschepen, nagenoeg geen sprake kan zijn, zoo geloof ik wel, dat een particulier stoomschip, daargelaten dat dit zeker niet dienstig is om het prestige der Regeering te verhoogen, in sommige gevallen, waarin nu door de Gouvernements schepen wordt voorzien, gebruikt zou kunnen worden, wanneer daartegen niet een m. i. onoverkomelijk bezwaar bestond, waardoor het schoonklinkende en voor het oog eenvoudige stelsel „het zwaartepunt voor alle civiele diensten ligt in de regeling der pakketvaart en de Gouvernements Marine moet uitsluitend beperkt worden tot de rol van politie te water”, echter in de practijk onuitvoerbaar is. Niet alleen toch dat die afscheiding tusschen politie te water en civiele diensten zeer moeielijk te stellen is, daar beide in de toestanden, die men in de koloniën aantreft, zeer dikwijls met elkander in verband staan, maar voor de uitoefening dier politie zal dan toch zeker wel de stationeering van Gouvernements schepen, in de verschillende gewesten noodzakelijk zijn, daar men om voortdurend politie te kunnen uitoefenen, daarvoor voortdurend de hulpmiddelen ter zijner beschikking moet hebben. De hoofden van bestuur moeten echter afgescheiden daarvan voor die zuiver civiele diensten steeds de middelen hebben om zich bij de zoo veelvuldig voorkomende en niet aan te geven omstandigheden te kunnen verplaatsen, omstandigheden die zich veelal onvoorzien voordoen en waarin hunne spoedige tegenwoordigheid van het hoogste belang is, omdat zij daardoor zooveel invloed op den loop der zaken enz. kunnen uitoefenen.

Toen dan ook zeer juist van het stelsel teruggekomen was om voor het verrichten dier diensten steeds oorlogschepen

beschikbaar te houden, was daarvan het gevolg vaste stationering van een of meer Gouvernements schepen, in elk gewest naarmate der behoefte en ik geloof wel dat niemand, die met de toestanden in de koloniën bekend is, dat nut ontkennen zal. Wanneer men alzoo de werkkring der Gouvernements Marine uitsluitend wilde bepalen tot politie diensten, dan zou daarvan het gevolg zijn, dat de hoofden der gewesten voor alle civiele diensten de voortdurende beschikking zouden moeten hebben over een stoomschip der pakketvaart, zooals de Schrijver dan ook op blz. 125 aantoot, en het is duidelijk dat dit schip aldan niet zou kunnen behooren tot die, welke aangewezen zijn voor het verrichten der verschillende contractreizen, daar deze beide belangen geheel onvereinigbaar zijn op grond van redenen, die zoo duidelijk zijn, dat ik het overbodig acht ze nader aan te toonen.

Hoe groot de vloot der pakketvaart wel zou moeten zijn om aan die vereischten te kunnen voldoen en welke sommen zij voor de beschikbaarstelling dier schepen zoude eischen, is moeielijk te bepalen, maar zeer zeker zou de geheele contractprijs daardoor eene buitensporige hoogte bereiken. De reden der enorme prijzen, die het Gouvernement steeds voor het inhuren van particuliere stoomschepen heeft moeten betalen, ligt dan ook behalve in het gebruik, ja men mag wel haast zeggen, misbruik maken van haar monopolie door de Nederlandsch-Indische Stoomvaart-Maatschappij, daarin, dat de ingehuurde schepen, zooals bijv. de Vice-President Prins te Macassar, gedurende dien tijd niet voor de gewone handelsdoeleinden te gebruiken zijn.

Eene meerdere ontwikkeling der pakketvaart kan dus hier niet aan het doel beantwoorden; bovendien is het de vraag of het opnemen van meerdere contractreizen, hetzij in aantal, hetzij op terreinen die nu nog niet in het contract zijn opgenomen, het aantal niet renderende reizen niet zoodanig zou vergrooten, dat de contractprijs daardoor evenzoo te veel verhoogd zou worden. Ik geloof toch dat het buiten twijfel is, dat nu reeds verschillende contractreizen alleen door de voordeelen der andere moeten goedge maakt worden, vooral door de weinige lading, die zij opleveren, en dat daarom, hoe aanlok-

kend het ook klinke, om de productiviteit der buitenbezittingen te verhoogen door middel der pakketvaart, dit echter buiten de thans bestaande grenzen, onuitvoerbaar zal zijn zonder zeer groote finantiële offers.

Het benuttigen der pakketvaart voor militaire doeleinden, zal evenzoo blijken eene illusie te zijn. Dat het zeer wenschelijk is in een eventueel nieuw te sluiten contract nauwkeurige bepalingen vast te stellen omtrent den prijs, waarvoor schepen in verband met den in te huren termijn zullen moeten afgestaan worden, zoomede omtrent hetgeen onder behoorlijk vervoer enz. moet worden verstaan, ben ik geheel met den Schrijver eens.

Mogelijk is het evenzoo in dat contract op te nemen, dat de schepen moeten kunnen worden ingericht tot het voeren van een paar lichte stukken geschut, dat zij binnen korten tijd zouden kunnen worden opgeëischt, en dat het aan boord nemen van marine-personeel verplichtend kan gesteld worden; een andere zaak is het of zulks in de praktijk uitvoerbaar zou zijn.

Daar gelaten dat het aan boord nemen van eenig licht geschut allicht een veel zwaarder en bovenbouw en geheel andere inrichting, dan thans het geval is, zal vereischen, en dit zoowel als de eisch van eene snelheid, die voor de gewone reizen geheel overbodig is, de prijs van aanbouw zeer zal verhoogen, vraag ik U mijne Heeren, of men er op zal mogen rekenen, dat de omstandigheden steeds van dien aard zullen zijn, dat er tijd genoeg zal zijn om dat *groot aantal* snelvarende stoomschepen, dat uit den aard der zaak bij het vervallen harer contractreizen over de geheele archipel verspreid zal zijn, naar de plaats waar dat materieel bewaard wordt te laten opkomen, teneinde aldaar nog tijdig van dat lichte geschut en al den aankleve van dien te kunnen worden voorzien, en evenzoo of de kosten van aanschaffing en het onderhoud van zulk eene groote hoeveelheid geschut en ammunitie geene te groote geldelijke offers of te groot personeel zouden vereischen?

Hoe sterk zou bovendien de vloot der pakketvaart wel niet moeten zijn, om in verband met hare contractreizen toch steeds voor het Gouvernement zulk een groot aantal stoomers beschikbaar te hebben, want men moet hierbij bedenken, dat het zeer

goed mogelijk is, dat de tijd van voorbereiding kort zal zijn, en welken invloed zou eene dergelijke verplichting op den contractprijs uitoefenen?

En gesteld eens dat het eerste mogelijk en het tweede geen overwegend bezwaar ware, en dat van dat lichte geschut werkelijk nut kon verwacht worden, van waar moet dan het marine-personeel komen, zonder hetwelk men aan die zoogenaamde bewapening niets zoude hebben? De Schrijver blijft in gebreke zulks aan te toonen.

Aan het einde zijner brochure ziet hij onze Indische vloot, nadat het maar een woord gekost heeft, met meer dan 25 snelvarende eclaireurs en kruisers vermeerderen. Stel eens voor elk schip 2 luitenants ter zee, en wanneer het geschut van lichte soort is, 2 onderofficieren en 12 minderen, dan zoude zulks voor 25 dier kruisers de voortdurende beschikking eischen over een vijftigtal officieren en ongeveer 350 onderofficieren en minderen.

Wat zou dit personeel, even als de commandanten voor de torpedobooten, in tijd van vrede moeten uitvoeren en waar zou het gelogeerd moeten worden? De Schrijver zal toch niet bedoelen of gelooven, dat men ons tijdig genoeg zal waarschuwen en de gelegenheid zal laten om het uit Holland af te zenden, daargelaten nog dat het even moeielijk zou zijn om het ook hier voortdurend beschikbaar te houden. En zulks nog wel, terwijl een der hoofdargumenten zijner geheele brochure is: bezuiniging op het personeel der zeemacht in Indië! Men ziet hieruit, hoe onuitvoerbaar deze denkbeelden van den Schrijver in werkelijkheid zullen zijn.

Ook in den strijd tegen den inlander zal het gebruiken van de particuliere stoomschepen in de praktijk nagenoeg onmogelijk zijn; dezelfde reden waarom ik in mijne brochure aangetoond heb, dat Gouvernements schepen daarvoor niet geschikt zijn, gelden hier in nog hooger mate en deze zijn voornamelijk gegrond op de te geringe sterkte der garnizoenen op de buitenbezittingen, om telkens detachementen voor de stoomschepen te kunnen afstaan. Bovendien zouden zij dan in eenigszins ernstige gevallen bewapend moeten worden, en daargelaten dat bijna

immer de tijd zal ontbreken om die bewapening van Java te doen komen, zal daarbij zeker niet op het daarvoor noodige marine-personeel gerekend kunnen worden.

Toch zou zulks des te meer noodzakelijk zijn, daar bij eene formatie als de Schrijver aangeeft, nagenoeg nimmer op hulp van oorlogschepen zal kunnen gerekend worden. Ik ben echter ernstig overtuigd, dat evenmin, als ik eenig succes verwacht van het voorzien van Gouvernements schepen van spartorpedo's zulks evenmin te verwachten is van het bewapenen van particuliere stoomschepen.

Ook hier gaan wij in een cirkel rond, aan den eenen kant de stationeering der Indische Militaire Marine opheffen en aan den anderen kant tegen groote kosten particuliere stoomschepen inhuren en zoogenaamd bewapenen, om evenzoo in hare diensten te voorzien.

Is er eenmaal werkelijk kwestie van, dat onze koloniën een aanval van eenen Europeeschen vijand zullen hebben te verduren, dan zal zeker de particuliere stoomvaart voor een groot gedeelte tijdelijk stilstaan, en daardoor ruimschoots gelegenheid zijn om enkele harer schepen, wanneer zulks noodig wordt geoordeeld, in te huren tegen prijzen, welke bij het opmaken van het contract vooraf zijn vastgesteld, en dan zal voor een enkel schip allicht eenig marine-personeel kunnen gevonden worden.

Een stelsel vast te stellen, waarbij gerekend wordt op een 25tal dier schepen, bewapend en gedeeltelijk bemand met marine-materieel en personeel, acht ik echter om de boven aangegeven redenen eene niet te verwezenlijken illusie.

Het derde onderdcel van de tweede afdeeling van Schrijvers brochure rest mij nu nog ter bespreking, en zeker is dit onderdeel het moeilijktste van het geheele onderwerp. Niet alleen toch dat dienaangaande tot nu toe elke basis ontbreekt, waarop in deze een stelsel moet gegrond zijn, maar men verkeert uit den aard der zaak geheel in het onzekere omtrent de kracht van den aanval, dien men zal hebben af te slaan, en alzoo van datgeen, waartegen men zich moet wapenen. Moet zulks alleen zijn tegen expeditiën op kleine schaal, of moet men bij het aannemen van een stelsel ook rekening houden met de moge-

lijkheid, dat wij te doen hebben met een vloot, die zooals Schrijver aangeeft, een landingsleger van 20.000 man overvoert en convoieert.

Ik voor mij geloof, dat deze laatste mogelijkheid niet geheel buiten gesloten mag worden, daar het denkbaar is, dat een ernstige aanval op onze koloniën eerst plaats zal hebben, nadat het lot van den oorlog in Europa beslist is.

Evenzoo als ik het noodig oordeel, dat de taak welke de Zeemacht bij de verdediging van het moederland zal hebben te vervullen, worde vastgesteld, even noodzakelijk acht ik het vaststellen van een stelsel waarop de defensie onzer koloniën tegen een aanval van eenen buitenlandschen vijand gegrond zal worden in het aanwijzen der taak welke de marine daarbij te vervullen zal hebben. Eerst daarna zou de formatie der vloot daar benodigd moeten vastgesteld worden, ten einde haar zooveel mogelijk te onttrekken aan telkens afwisselende inzichten.

Is het mogelijk, de taak, die de Zeemacht in Oost-Indië in den strijd tegen een Europeeschen, juister gezegd Buitenlandschen vijand zal te vervullen hebben, zooals door Schrijver gedaan is, aan te geven en daarop eene formatie te steunen, zonder dat een algemeen plan van verdediging dier gewesten is vastgesteld? Ik voor mij geloof van neen en daarom zal ik mij dan ook onthouden van een bepaald stelsel aan te geven en er mij toe bepalen na te gaan, in hoeverre dat van den Schrijver als juist is aan te nemen.

Blijkens den aanhef der 3de afdeeling gaat hij uit van de stelling, dat evenzeer als het leger de hoofdkracht is voor den strijd tegen den Inlander, de Zeemacht zulks is voor den strijd tegen den vreemdeling, eene stelling, die hij nader hoopt aan te toonen.

Ik geloof dat deze zijne stelling geheel verschilt met bijna alle adviezen, die dienaangaande door zoo vele anderen en waaronder zeker zeer bevoegden, gegeven zijn.

Het zij mij vergund ten bewijze hiervan eenige mededeelingen aan te halen uit de belangrijke studie van den Heer de Groot en anderen.

1°. Bij de Parlementaire Enquête in het jaar 1863 omtrent

de sterkte onzer Zeemacht verklaarden de 40 gehoorde deskundigen nagenoeg eenparig, dat de Zeemacht alleen kon ingericht worden tot het voorkomen van een coup de main, en het belemmeren van pogingen om te landen.

2°. de gewezen Kolonel der Genie de Vaynes van Brakell zegt:

„Niet meester van de zee zijnde moet onze stenn gezocht worden in het staande leger, zoomede, dat het aandeel der marine aan het defensie-wezen wordt beheerscht door de vraag, „hoe hoog laten onze middelen toe de zeemacht op te voeren.”

3°. de heer de Roo van Alderwerelt. „Daar wij geene Zeemacht kunnen bekostigen om eerste linie van defensie te zijn, moeten wij bij eenige groote onderneming tegen onze koloniën de verdediging hoofdzakelijk overlaten aan het leger, waarbij de Zeemacht als steun echter niet kan worden ontbeerd. Zonder Zeemacht, die op de hoogte kan blijven van de bewegingen des vijands en hem later zooveel mogelijk afbreuk kan doen, is er van de verdediging van Java weinig goeds te verwachten.”

4°. De heer Guyot: „de taak der marine is beletten of bemoeielijken eener blokkade, partieele ondernemingen tegengaan en trachten den vijand na de landing van zijne basis af te snijden.”

De rol, die de marine volgens deze adviezen zal te vervullen hebben, zal wel niet genoemd kunnen worden de hoofdkracht der defensie uit te maken.

Deze hoofdkracht in den strijd tegen den vreemdeling bestaat bij den Schrijver uit zijne 4 oorlogschepen van groot charter en eenige torpedobooten, welke scheepsmacht, nadat het slechts één woord gekost zal hebben, naar zijn oordeel versterkt zal worden met de 25 snelvarende éclaireurs.

Op een groot aantal dezer laatste zal de taak rusten om de landingsvloot op haren langen weg te bemoeielijken, daar de Schrijver het zeer terecht gewaagd acht om zijne hoofdmacht de kolonie te doen verlaten. Tot hoever de Schrijver dien langen weg uitstrekt, meldt hij niet; ik geloof trouwens dat van dat bemoeielijken al heel weinig zal komen, want zoodra er mogelijkheid bestaat op een aanval en dus een oorlogstoestand is ingetreden, is het voor particuliere schepen altijd gewaagd zich

op zee te vertoonen en nog veel meer om een vijandelijke vloot op te zoeken.

Zullen die éclaireurs er werkelijk in slagen de transportvloot met haar convooi op haren langen weg te verontrusten? wie Uwer zal zulks gelooven? Ik voor mij kan mij voorstellen, dat er bij het verwachten van een aanval eenige enkele snelvarende stoomschepen zullen ingehuurd worden om zoo mogelijk berichten omtrent de transportvloot in te winnen, maar deze zullen zich zeker binnen onzen archipel moeten blijven ophouden en zich niet te veel in de nabijheid van den vijand moeten wagen.

Elke poging van de éclaireurs om de transportvloot, aan weerszijde gedekt door oorlogschepen op haren langen weg te bemoeielijken en dus nog voor dat zij zich met onze hoofdmacht vereenigd hebben of door deze beschermd kunnen worden, zal spoedig eindigen met hunne vernietiging door het vijandelijke geschut en daardoor niet de minste kans van succes hebben, zoodat hunne vervolging daardoor als van zelve overbodig zal worden.

En is de vijandelijke vloot alzoo ongeschonden eenmaal binnen onzen archipel of liever gezegd meer haar doel genaderd, dan geloof ik, dat het uiterst moeielijk zal zijn met eene vloot, samengesteld uit 4 oorlogschepen en een 20-tal éclaireurs en eenige torpedobooten ook maar eenigszins behoorlijk te manoeuvreren; ja ik geloof dat de kans om den vijand afbreuk te doen nog grooter zal zijn zonder, dan met die nagenoeg ongewapende éclaireurs, die m. i. weinig anders zullen doen dan verwarring veroorzaken.

Het terrein waar de vijandelijke vloot onze scheepsmacht zal ontmoeten, zal uit den aard der zaak de Java-zee zijn, in de nabijheid van Java's kusten, daar een ernstige aanval op onze koloniën als van zelve op het belangrijkste eiland, waar de zetel van ons bestuur gevestigd is, zal gemunt zijn.

Als zeker mag aangenomen worden, dat er weinig kans bestaat voor onze 4 oorlogschepen om de talrijke vijandelijke vloot met succes aan te tasten. Die vloot zal, al of niet dienende tot convooieeren der transportvloot, hoogst waarschijnlijk talrijk genoeg zijn om onze kleine macht, al is het dan ook ten koste

van misschien zelf belangrijk verlies bij een ernstig treffen in hoofdzaak te vernietigen.

De schrijver zegt dan ook dat wanneer de vijand wil trachten zulks te doen, deze den strijd *niet* mag aannemen, maar ter voorkoming van vernietigd te worden, de wijk moet nemen naar eene veilige ligplaats, en hiermede vervalt dan ook van zelve de stelling, dat deze kleine macht de hoofdkracht der verdediging uitmaakt.

Voor die veilige ligplaats heeft hij het oog op Soerabaia en op grond hiervan acht hij het noodig van deze plaats eene goed versterkte oorlogshaven te maken.

De hoofdkracht der defensie, dat is onze vloot, komt dus, wanneer de vijand wil trachten haar te vernietigen, spoedig terecht in hare veilige ligplaats en in tegenstelling met hem geloof ik, dat alsdan hare rol in hoofdzaak afgespeeld zal zijn. In verband met zijne zienswijze mag haar defensief vermogen dan ook voornamelijk bestaan in de achter haar gelegen veilige haven en in haar stoomvermogen om die haven met snelheid te bereiken. Hoe hiermede overeen te brengen is, dat die schepen tevens aanvallers in den volsten zin des woords moeten zijn, die een gevecht met pantserschepen, die verwacht kunnen worden, niet behoeven te schromen, is mij niet recht duidelijk.

De mogendheden, die eenen ernstigen aanval op Java ondernemen, zullen zeer zeker bij machte zijn hun vloot zoodanig in te richten, dat deze, zonder de landingsvloot geheel ongedekt te laten, eenige oorlogschepen zal kunnen afzonderen, om de onze in hunne veilige haven te blokkeeren.

Wel heeft deze haven twee uitvalspoorten, maar ik geloof te mogen aannemen, dat, willen onze schepen aan al de eigenschappen voldoen, die de Schrijver aan hen stelt, een der uitgangspoorten, namelijk het Westgat, hen in de meeste gevallen al als van zelve zal blokkeeren, zoodat er in geen geval 10 vijandelijke schepen zullen vereischt worden om den onzen het uitloopen te beletten.

In tegenstelling van den Schrijver geloof ik, dat wij den vijand een grooten dienst zouden bewijzen, met onze hoofdkracht zoo spoedig in hare veilige haven te brengen, al moest hiervan

dan ook het gevolg zijn, dat de vijand eenige oorlogschepen van zijne vloot moet afzonderen, om hun aldaar het uitloopen te beletten. Want wat toch zal het geval zijn? De tijd dat onze schepen aldaar opgesloten liggen, zal de vijand hoogst waarschijnlijk gelegenheid hebben om zijn leger ongestoord op een door hem te kiezen punt te doen landen; kan hij dan intuschen zijne maritieme strijdkrachten nog vergrooten, dan zou het wel eens mogelijk zijn, dat onze hoofdkracht rustig het einde van den strijd in hare veilige haven zou kunnen vernemen, zonder eenig nut bewezen te hebben.

Men moet hierbij toch in aanmerking nemen, dat de vijand in de Oostmousson op Java's Noordkust verschillende geschikte punten vindt om te landen en dat hij, alhoewel in de Westmousson de gelegenheid om op die kust te landen over het algemeen zeer ongunstig, ja veelal onmogelijk zal zijn, dan toch altijd nog te Tj. Priok en Cheribon veilige punten zal vinden, daargelaten dat Straat Madura in beide moussons verschillende goede landingspunten aanbiedt.

Alhoewel het moeielijk is die taak van het Auxiliair Eskader bij het verschijnen eener gedekte landingsvloot juist vast te stellen, zoo geloof ik, dat zij hoofdzakelijk zal moeten bestaan in te trachten, zoowel vóór als gedurende de landing, den vijand zooveel mogelijk afbreuk te doen en na de landing, om het leger van zijne basis, de vloot, af te snijden, eene taak waarbij, even als de Schrijver zulks aangeeft, eenige torpedo-booten groot model zeer nuttig werkzaam zullen kunnen zijn.

Onze vloot zal daarvoor echter zooveel mogelijk op zee moeten blijven, steeds trachtende een bepaald gevecht te vermijden en hierdoor zal groote stoomkracht een eerste vereischte voor haar zijn.

De zich snel verplaatsende torpedobootten kunnen zich meer onder de kust ophouden en wanneer het eenigszins mogelijk is zich vereenigen, wanneer zekerheid omtrent het punt van landing verkregen is. Hier en daar op de kust gelegenheid te maken waar zij hunne steenkolen enz. kunnen aanvullen, acht ik daarvoor zeer bevordelijk.

Daar er echter omstandigheden kunnen zijn, waarin het raad-

zaam zal kunnen worden eene veilige haven op te zoeken, ontken ik geenszins, en daarom acht ik het ook noodzakelijk, dat Soerabaia in goeden staat van verdediging gebracht worde. Niet alleen om zijne waarde als vluchthaven, maar ook als depotplaats van steenkolen, levensmiddelen enz., waar zich bovendien het eenigste volledige marine-etablisement met bijkomende hulpmiddelen bevindt, is zulks van groot belang.

Met het oog op de onzekerheid waar de vijand zal landen en de groote uitgestrektheid van Java's kust, zoude ik echter niet alleen Soerabaia, maar ook de haven van Tg. Priok in eenigszins verdedigbaren staat willen brengen, daar ik het niet raadzaam acht den vijand ongehinderd de beschikking over die haven met hare omliggende etablissementen en aansluiting aan den spoorweg naar de Preanger te laten; dat bezit toch is voor hem van te veel waarde dan dat het hem niet zoo lang mogelijk betwist zou moeten worden.

Evenzoo noodzakelijk acht ik het versterken van Tjilatjap de eenigste haven op Java's zuidkust, die daartoe uitstekend geschikt is; het behouden van deze haven is voor ons van veel belang, zoowel als vluchthaven als omdat de vijand, wanneer hij zijne operatiën van uit de zuidkust zoude willen doen uitgaan, hier een prachtige operatie-basis zoude vinden.

In tegenstelling met Soerabaia en Tg. Priok, waar in hoofdzaak nog alles voor de verdediging moet gedaan worden, is de verdediging van Tjilatjap dan ook reeds voor een groot gedeelte, naar ik meen, gered. Bij de verdediging dezer drie punten zullen de torpedo's waarschijnlijk een groote rol kunnen spelen.

Is dit geheele gedeelte van des schrijvers brochure een uiterst moeilijk vraagstuk, de keuze der schepen maakt het ontegenzeggelijk nog lastiger, daar ook hierbij met zoovele in vele opzichten tegenstrijdige bijomstandigheden moet rekening gehouden worden.

De schrijver noemt geen bepaald type van schepen, maar spreekt alleen van strijders, die in den volsten zin des woords aanvaller zijn en een gevecht tegen pantserschepen, zooals men die in de Indische zeeën kan verwachten, niet behoeven te schromen en wier diepgang toelaat om de reede van Soerabaia ten allen tijde te kunnen bereiken.

De groote moeielijkheid, die zich bij het ontwerpen van een geschikt type voor het Auxiliair Eskader voordoet, is, dat men daarbij gebonden is aan een beperkten diepgang.

In aanmerking nemende dat behalve Onrust, hetwelk misschien eerlang als marine-etablisement zal opgeheven worden, en waarvoor alsdan Tg. Priok als kolenstation moet gerekend worden, Soerabaia de eenige plaats is waar de oorlogschepen kunnen repareeren, brandstof aanvullen enz., moet men ook voor de schepen van het Auxiliair Eskader rekening houden met den toegang tot deze plaats.

De schepen, die daar thans toe behooren, verkeerden in dit opzicht in eenen zeer ongunstigen toestand, daar hun diepgang zoodanig is, dat zij die plaats slechts in enkele gevallen kunnen bereiken; afgescheiden hiervan hebben de beide ramtorenschepen verouderd geschut en zijn hun groot kolenverbruik en weinig vaart evenzoo in hun nadeel, terwijl de stoomschepen 1e klasse ook niet meer in alle opzichten aan de eischen des tijds voldoen, wat aangaat het deelnemen aan de verdediging der koloniën.

Om al deze redenen is alzoo hunne vervanging door doelmatiger schepen wenschelijk, al is het dan maar gedeeltelijk.

Volgens de kaart van 1882 laat het Westgat van Soerabaia bij gewone getijden met hoogwater een diepgang van plm. 46.5 dec. en bij springtij van plm. 48 dec. toe, terwijl deze getallen voor het Oostgat aldaar respectievelijk plm. 52 en plm. 68 dec. bedragen, de hoogere getijden in enkele maanden van het jaar buiten rekening latende.

Wil men de schepen van het Auxiliair Eskader tevens kunnen gebruiken bij de verdediging van het moederland, dan moet men evenzoo rekening houden met de diepte in de Nederlandsche zeegaten.

In het ondiepste dezer, het Bokkegat, staat met halftij, wanneer het bij stil water desnoods zonder tonnen te bevaren is, plm. 45 dec., terwijl in het dicht daarbij gelegen Slijkgat plm. 60 dec. staat; dit laatste heeft echter door veel ondiepere vaarwaters gemeenschap met de reede van Hellevoetsluis en het Haringvliet, daar op het Zuid Pampus slechts 32 dec.

en in het Aardappelen gat 47 dec. staat. Wil men alzoo een type gepantserd schip ontwerpen, dat zoowel hier als in de koloniën moet gebruikt kunnen worden, dan is men daarbij gebonden aan een maximum diepgang van 45 dec., daar men juist in oorlogstijd niet alleen op hoog water mag rekenen.

Mocht het uit een technisch oogpunt blijken niet mogelijk te zijn een gepantserd schip te ontwerpen, dat nevens voldoende zeewaardigheid bij een diepgang van $\pm$ 45 dec. genoegzaam voldoet aan de eischen, die het bij de verdediging van moederland en koloniën te vervullen zal hebben, dan zou ik eerder geneigd zijn den eisch te laten vallen het Westgat naar Soerabaja te kunnen bevaren, dan het voordeel op te offeren van bij het Auxiliaire Eskader eenige gepantserde schepen te hebben, daar ik dit laatste ook van overwegend belang acht; in dit geval wordt groote snelheid voor deze schepen een nog grooter vereischte. Hierdoor zou $\pm$ 50 dec. het maximum van den diepgang worden, waarbij alsdan in het oog gehouden moet worden, dat de stelling Hellevoetsluis en het Bokkegat in gewone omstandigheden altijd langs den Waterweg en het Voornsche kanaal, maar alléén bij hoogwater direct van uit zee kan bereikt worden.

Slaagt men er alsdan in bij een diepgang van $\pm$ 50 dec. bij voldoende zeewaardigheid aan de gestelde eischen te voldoen, dan zal daarmee tevens het groote voordeel verkregen worden, dat de gepantserde schepen van het Auxiliair Eskader op behoorlijke tijden afgelost en daardoor toestanden vermeden kunnen worden, die zich thans dikmaals voordoen.

Nu toch zijn de ramtoreschepen van het Auxiliair Eskader herhaaldelijk voor geruimen tijd aan den dienst onttrokken voor belangrijke reparatiën, het vernieuwen van ketels enz. ja zelfs heeft zulks voor het eerstgenoemde ook wel gelijktijdig plaats. Dat het deelnemen aan de verdediging der koloniën onder deze omstandigheden in vele gevallen denkbeeldig wordt, behoeft geen nader betoog.

Wil men ze niet van uit Holland verwisselen, dan zou men er toe over moeten gaan om steeds een schip van dat type

in de koloniën in reserve te hebben ten einde steeds het vastgestelde aantal geheel beschikbaar te hebben. Voor de overige schepen van het Auxiliair Eskader zou misschien het door den Heer de Groot aangegeven type aanbeveling verdienen, ook van dit type zou alsdan hetzij hier, hetzij in Indië een schip in reserve gereed moeten zijn.

Even als de schrijver acht ook ik de aanwezigheid van een zeker aantal torpedobooten voor de verdediging onzer koloniën een noodzakelijk vereischte; ook hierbij doet zich de moeilijkheid voor, dat, wil men voortdurend op hunne medewerking kunnen rekenen, het daarvoor benoodigde personeel steeds beschikbaar moet zijn. Voor een zeker gedeelte zal daarvoor gerekend kunnen worden op de bemanningen der opnemingsvaartuigen en wachtschepen.

Het denkbeeld van den Schrijver om een gedeelte van het daarvoor benoodigde personeel te Soerabaia te caserneeren, daar de torpedobooten ook hier in conservatie zullen moeten opgenomen worden, verdient wel overweging; op geregelde tijden zou dat personeel alsdan, voor zooverre zulks mogelijk zal zijn, verwisseld moeten worden.

Wordt evenzoo aangenomen, dat bij de verdediging der hier bovengenoemde plaatsen gebruik gemaakt zal worden van torpedo's, dan zou zulks even als hier te lande een onderdeel van de artillerie van het leger moeten uitmaken.

Ben ik er met het bovenstaande in geslaagd U mijne heeren aan te toonen:

1°. dat het niet mogelijk is tot eene juiste beoordeeling der verrichtingen der Zeemacht in Oost-Indië te geraken door bij uitsluiting van andere bronnen alleen de koloniale verslagen te raadplegen, op grond der m. i. zeer te betreuren omstandigheid dat die verrichtingen in die verslagen zoo onvolledig worden vermeld;

2°. dat in verband met den algemeenen politieken toestand onzer koloniën de nagenoeg algeheele opheffing der stationeering zeer gevaarlijk is en dat daarin in geene deele kan voorzien worden op de wijze zooals de schrijver zulks aangeeft;

3°. dat zijne sterkte der Zeemacht geheel onvoldoende zal zijn

om in alle voorkomende diensten te voorzien en dat daarvoor in de pakketvaart geene compensatie te vinden is;

4°. dat de dubbele werkkring, die hij aan het Auxiliair Eskader opdraagt, niet overeen te brengen is met het principe, dat het steeds beschikbaar moet zijn voor de verdediging tegen eenen buitenlandschen vijand en dat de schepen van dat eskader in de meeste gevallen ongeschikt zullen zijn om de diensten, die hij hun in den strijd tegen den inlandschen vijand wil opdragen, te vervullen; en

5°. dat alzoo op die gronden het stelsel van den Schrijver geene aanbeveling verdient,

dan is het doel mijner lezing bereikt en rest mij nog slechts een woord tot besluit.

Daar ieder Uwer met mij eens zal zijn dat het bezit onzer koloniën eene levensvraag voor ons land is, zoowel uit het oogpunt van de groote handels- en andere belangen, die daarbij betrokken zijn, als omdat ik mij geen Nederland zonder koloniën kan denken, zoo oordeel ik het daarom in de 1e plaats noodig, dat wij aldaar voldoende macht hebben om de rust en het gezag te handhaven en alzoo den handel gelegenheid te geven zich veilig te ontwikkelen, en deze macht berust hoofdzakelijk zoo niet uitsluitend bij vloot en leger.

Wat de vloot aangaat, moeten wij ons de nadeelen der stationeering en het in dienst hebben van eenige kleinere schepen getroosten.

Terwijl de laatstgenoemde zich op de in mijne brochure aangegevene wijze het minste zullen doen gevoelen, zoo zullen wat de eerstgenoemde betreft, de omstandigheden ons volgens mijne overtuiging telkens dwingen een stelsel te verlaten waarbij wordt aangenomen om de zeemacht in hoofdzaak op Java vereenigd te houden en het vertoon der vlag en het verleenen van eenigszins afdoende hulp van daar uit te doen plaats hebben; afgescheiden van de kosten en den tijd, die hieraan verbonden zijn, acht ik bovendien het aanwezig zijn op Java in zeer vele opzichten en vooral uit een gezondheidsoogpunt nadeelig.

Wil de zeemacht hare taak behoorlijk vervullen, dan moet haar materiëel in goeden staat en hare sterkte niet te gering zijn.

Op grond van hetgeen betreffende het materieel vermeld wordt in het jongste kol. verslag, meen ik in verband met de mededeelingen in de daaraan voorafgaande te mogen betwijfelen, of de toestand werkelijk gunstig is en zou ik eerder geneigd zijn het tegengestelde aan te nemen.

En wat hare sterkte aangaat, deze wordt gaandeweg vermindert, daar er op 1 April 1886 nog maar in dienst waren 16 actieve oorlogschepen tegen gemiddeld 20 van Januari 1875—Januari 1881 en 18 daarna, terwijl, nu de rader-stoomschepen 3^e klasse uitgevallen zijn en volgens de begrooting voor dit jaar slechts gerekend wordt op 8 S. S. S. 4^e klasse, het aantal actieve schepen teruggebracht wordt op 13 of 14. Daar er tevens voorzien moet worden in het station N. Sumatra is dit aantal dus belangrijk kleiner dan door alle vroegere autoriteiten is noodig geoordeeld en zulks niettegenstaande de omstandigheden, waarop ik in mijne brochure heb gewezen.

In hoeverre de toestand dan ook zooveel gunstiger is, dat, terwijl in 1874, alzoo buiten Atjeh, nog 16 schepen noodzakelijk werden geacht, thans met inbegrip van Atjeh 14 schepen voldoende zullen zijn, meen ik te mogen betwijfelen.

Bovendien moet hierbij, zoowel met het oog op het vertoon van de vlag als op de handhaving van ons gezag niet uit het oog verloren worden, dat tegelijk met het aantal ook de grootte der schepen eveneens zeer verminderd is.

Terwijl om reeds vroeger aangegeven redenen op de schepen van het Auxiliair Eskader niet altijd zal mogen gerekend worden voor het vertoon der vlag in de ver afgelegen gedeelten van onzen archipel, zoo zal er, wanneer de Ind. Mil. Marine uitsluitend bestaan zal uit schroefstoomschepen 4^e klasse, misschien nog wel van het nu in aanbouw zijnde verkleinde type Ceram en Flores, van het vlagvertoon met groote schepen, waarvan volgens den Schrijver in de Kol. verslagen telkens met zooveel ophef melding wordt gemaakt, in het geheel geen sprake meer zijn en dan zal de aanhaling van den Schrijver op blz. 31 bevestigd worden en de inlander ons werkelijk klein gaan achten, iets wat evenzoo met onze naburen het geval zal zijn. Om deze redenen heb ik in mijne formatie een viertal schroefstoomschepen

2^e kl. opgenomen, die over den archipel verspreid zeer geschikt zijn om de vlag te vertoonen, effectieve hulp te verleen, de equipages te oefenen enz. enz.

Hoe overwegend de redenen overigens ook kunnen zijn om steeds nog verder voort te gaan met het verminderen van aantal en grootte der schepen van de Ind. Mil. Marine, nu toch zal zulks zeer zeker gevaarlijk zijn, wanneer ik U wijs op den toestand van den tweeden factor, waarop ons gezag in hoofdzaak rust, namelijk het Indische leger.

In het jongste Kol. verslag wordt vermeld dat het leger belangrijk in getalsterkte afnam ingevolge de sterke daling van het cijfer der Inlanders, waarvan 3634 ontvielen; „het is niet onwaarschijnlijk dat het heerschen der berri-berri afschrikkend op de werving werkt, daar er tengevolge dezer ziekte 662 overleden en 1407 werden ongeschikt verklaard.”

Naarmate de bron van aanvulling daarginds ongunstiger werkt, wordt het nemen van maatregelen om in de aanvulling van hieruit te voorzien nog meer urgent; zoolang daarin geene afdoende verbetering komt, geloof ik, dat de tegenwoordige toestand van het leger ongunstig mag genoemd worden en acht ik het bestendigen van dien toestand gevaarlijk voor ons gezagen en ons prestige.

Ernstig overtuigd zijnde, dat wij het thans te Atjeh gevolgde stelsel in hoofdzaak moeten doorzetten, zoo ben ik nog ernstiger overtuigd, dat wij de thans daarin genomene stelling, wat er ook gebeuren moge, *nimmer mogen verlaten of zelfs nog meer mogen inkrimpen*. En daar onze vijanden aldaar door hunne daden toonen, dat zij den oorlog nog niet moede zijn en ons in tegenstelling daarvan noodzaken om voortdurend maatregelen te nemen tot beveiliging der stelling, waarin zij ons opgesloten houden, zoo zal het leger, hoe gunstig de loop der zaken aldaar ook moge zijn, nog langen tijd den druk daarvan ondervinden en zullen zoowel groote ziektecijfers, alsook de ongunstige invloed, welken een zuiver passief verdedigingstelsel op het moreel der troepen uitoefent, zich evenzoo blijven doen gevoelen.

En terwijl alzoo de toestand te Atjeh onze hending in de overige deelen van den archipel blijft beheerschen, zijn er, al-

hoewel de toestand volgens het jongste kol. verslag over het algemeen gunstig mag genoemd worden, bovendien omstandigheden, die het nemen van buitengewone maatregelen noodig kunnen maken, zocals het voortdurend verzet van den vroegeren Sultan van Djambi in dat gewest en onze voortdurende toestand van insluiting ook daar, het nog niet geheel geëindigd verzet van G. Mahomed Seman in de Boven Dousson, de toestand ter Oostkust Sumatra enz.

Evenzoo zijn er feiten, die aantoonen dat ook de zeemacht hier en daar weder krachtiger zal moeten optreden zooals de zooveen genoemde toestand te Djambi, waar tot September jl. voortdurend 2 oorlogschepen vereischt werden *), het zich weder vertoonen van zeeroovers ter N.O. kust van Borneo en in den Timor-archipel, den aanval op een particulier stoomschip te Biak op N. Guinea, waarbij de gezagvoerder met 2 opvarenden vermoord werden, zoomede die op particuliere schepen ter Oostk. v. Atjeh, enz., feiten, die waarschijnlijk niet zouden plaats gehad hebben, wanneer die streken even als een paar jaar geleden meer afdoende waren bekrust.

Even verkeerd als het is om de toestanden in de koloniën ongunstiger voor te stellen dan zij werkelijk zijn, even noodzakelijk is het om de maatregelen niet te verwaarloozen, die noodig zijn om ons in staat te stellen ons gezag te kunnen handhaven en daardoor de ontwikkeling van handel en nijverheid, waarbij de belangen van het moederland in zoo hooge mate betrokken zijn, te kunnen bevorderen en beschermen.

Wat er gebeuren zoude, wanneer bij een onvoltallig en moreel verzwakt leger en een in aantal en grootte der schepen verminderde zeemacht zich weder een Boni, Bali of Bandjermasinsche oorlog voordeed, durf ik niet te voorspellen.

Voor zooverre betreft de zeemacht heb ik gemeend hierop te moeten wijzen en daarom acht ik de strekking der brochure van den heer G. H., voor zooverre zij Indië betreft, gevaarlijk,

*) Volgens de laatste berichten schijnt hier thans eenigo verbetering in te treden.

vooral omdat zij oningewijden met den toestand aldaar zoo licht op een dwaalspoor kan brengen.

De Voorzitter. Met voorloopige dankbetuiging aan den geachten spreker open ik thans het debat over de gehouden voordracht, waarbij ik doe opmerken, dat ik ook gaarne het woord zal verleenen aan de geïntroduceerde niet-leden, die den wensch doen kennen tot deelneming aan het debat.

De heer GJSBERTI HODENPIJL.

Mag ik beginnen met den geachten spreker van zooeven dank te zeggen voor de aandacht, die hij wel aan mijne brochure heeft willen schenken. Toen ik haar schreef, stond het mij al dadelijk klaar voor oogen, dat mijn geschrift bij velen geen instemming zou vinden. En toen nagenoeg gelijktijdig met mijne pennevrucht, de heden avond meermalen genoemde brochure van den Kolonel Arriëns het licht zag, leed het bij mij geen twijfel of, onder de bestrijders van mijn geschrift, zou de geachte Kolonel in het eerste gelid worden aangetroffen.

Nu hangt het echter bij de zienswijze over een onderwerp als hetgeen heden avond hier aan de orde is gesteld, voornamelijk af van de beginselen waarvan men is uitgegaan, en ofschoon de verschillende bestrijders, die tegen mij zijn opgestaan, mij verplichten op hunne bestrijdingen te antwoorden, en ik dan ook van voornemen ben dit in geschrifte te doen, zoo heb ik echter voorheen te veel aangename oogenblikken in deze vergadering doorgebracht, dan dat ik hier niet kortelijk die beginselen tegenover die van den geachten spreker zou willen ontvouwen.

Wanneer ik daarbij eenigszins uitvoerig zal wezen, dan bied ik daarvoor bij voorbaat mijne verontschuldigen aan, maar het aantal beschuldigingen tegen mij ingebracht is zóó groot, dat ik mij niet met een enkel woord van de zaak kan afmaken.

Vooraf deze opmerking. Men heeft in de Marine-Vereeniging te Nieuwe Diep ¹⁾ tegen mij aangevoerd, dat wanneer de Marine

1) D. w. z. in de Vereeniging tot behandeling van op de Zeemacht betrekking hebbende onderwerpen.

werd ingericht, gelijk ik mij haar voorstelde, zij spoedig zou zijn afgetuigd en die uiting heeft min of meer weerklank gevonden in het betoog van den geachten spreker, dáár, waar hij mij beticht van aan zoovele handelingen der Marine geen genoegzame waardeering te hebben geschonken.

Doch niets heeft minder in mijne bedoelingen gelegen dan onze Zeemacht, die ik juist zeer hoogacht, te willen aftuigen. Veeleer was het tegenovergestelde mijn doel. Meermalen toch heb ik deel genomen aan besprekingen de landsdefensie betreffende, waarbij de Marine was betrokken, en altijd heeft het mij daarbij tegen de borst gestuit, wanneer ik op de vraag: „wat zal de Marine doen,” niet anders tot antwoord mocht vernemen dan: „de Marine zal zooveel mogelijk medewerken”, maar dat ik nimmer of nooit mocht hooren: „dat neemt de Marine voor *hare* rekening.” Want al mocht onze Zeemacht klein wezen, toch heb ik altijd gemeend dat er wel gedeelten bij de taak der defensie zouden zijn aan te wijzen, waarbij de *hoofdtrol* door de Marine zou kunnen worden vervuld.

Overal in mijn boek zal men dan ook een streven in eene richting aantreffen, waarbij voor bepaalde gedeelten de *hoofdt*taak geheel op de schouders der Marine wordt gelegd. Als zoodanig wijs ik er op hoe ik in Nederland geheel op de Marine wilde doen aankomen de verdediging van de Zuiderzee en van de zuidelijke stroomen, en in Indië de verdediging der Kolonie tegen een buitenlandschen vijand.

Hoe gaarne had ik de taak der Marine grootscher opgevat! Maar helaas, veel heb ik onverbiddelijk moeten loslaten, wilde ik niet komen tot datgene, wat men m. i. in zake van defensie vooral behoort te vermijden, namelijk tot *schijnvertoon*.

Wat toch zou het mij gebaat hebben of ik mij al droombeelden had gevormd, of ik al plannen had ontworpen, die toch nimmer zouden worden verwezenlijkt, omdat er geen geld of geen personeel voor is te krijgen. Immers hetgeen, waarnaar in de eerste plaats moet worden gestreefd, is om *zoodra mogelijk* verdedigbaar te zijn, zij het ook niet op alle plaatsen, dan toch dáár waar 't er het meest op aankomt!

Moest evenwel daarom tot mij het verwijt worden gericht

dat ik, door eene voorspiegeling van goedkoopte, zou getracht hebben mijne denkbeelden ingang te doen vinden?

Maar, wanneer men voorstaat voor Indië het bouwen van 6 nieuwe strijders (waaronder 2 voor aflossing) met het geleidelijk vervangen van de benoodigde stoomschepen 4e klasse door andere van het nieuwe type; wanneer men voorstaat het voor Indië aanbouwen van 25 zeewaardige torpedobooten en het versterken van Soerabaia; wanneer men verder nog voorstaat het in dienst houden van meer pantserschepen in Nederland en het, met een kern van bemanning aan boord, voor mobilisatie in gereedheid houden van de overige pantserschepen en wanneer men dan eindelijk daarbij nog de torpedovloot in Nederland belangrijk wil uitbreiden, dan Mijnheer de Voorzitter wijst naar mijn bescheiden meening zulk een plan noch op een zucht tot aftuigen der Marine, noch op een misplaatst streven naar bezuiniging!

Ik zal den spreker van heden avond op dit oogenblik niet beantwoorden met opzicht tot hetgeen hij gezegd heeft over de stelling Helder en de werven. Ik heb hierover reeds zooveel geschreven, dat wanneer ik ook die punten zou willen behandelen, ik zeker te veel van het geduld der vergadering zou moeten vergen (1).

Ik wensch mij dus te bepalen tot Indië en begin met er op te wijzen dat wanneer, zooals de geachte spreker zegt, hij niet wil ingaan op zulk een beperkte inrichting der Marine aldaar, als door mij wordt voorgestaan, dan toch gewis de vraag geoorloofd is: *wat wij daar dan wel moeten hebben?*

Het antwoord op die vraag is door den heer Arriëns niet gegeven; de geachte spreker heeft hierover slechts in onbepaalde trekken gesproken, doch zonder een bepaald programma te ontwikkelen.

Intusschen zijn wij omtrent zijne denkbeelden dienaangaande

(1) Zie de nos. 11 en 12 van de „Militaire Spectator” over 1884, n°. 2 voor 1885, en 5, 6 en 7 voor 1885, de drie laatste, behandelende het Rapport der Commissie tot reorganisatie van 's Rijks-werven, ook afzonderlijk uitgegeven bij Broese & Co. te Breda. Deze verwijzing word niet tot vergadering meegedeeld.

gelukkig niet geheel in 't onzekere. Want in zijn meermalen door hem aangehaalde brochure kunnen wij zulks lezen. Dáárin heeft hij gezegd, dat hij eene Indische Militaire Marine verlangt, **BESTAANDE UIT NIET MINDER DAN 23 OORLOGSSCHEPEN, WAARVAN 5 IN RESERVE.**

Die sterkte overtreft verre het door mij aangegeven aantal. Men moet echter niet vergeten, dat het niet genoeg is schepen te hebben, maar dat men ze ook behoorlijk moet kunnen bemannen, zonder daarbij te kort te doen aan de verdediging van Nederland, want de sleutels voor Indië liggen toch ongetwijfeld te Amsterdam.

Doch wanneer men in Indië wil hebben een behoorlijke flotille van torpedobooten, en men wil ook in Nederland een voldoende bemanning voor de vloot en de torpedobooten, dan Mijnheer de Voorzitter moet men, *wanneer men het personeel niet wil uitbreiden*, natuurlijk iets opofferen, dan moet het eene in de plaats van het andere treden, en dan wist ik geen betere besparing mogelijk, dan op de Indische Militaire Marine.

Het gepantserd materieel toch dat wij bezitten, is waarlijk niet te veel als in aanmerking wordt genomen dat wij voor de landsdefensie, na afloop der zeer noodzakelijke verwapening, slechts zullen kunnen beschikken over 16 achter pantsers opgestelde, drijvende zware stukken. Evenmin mag, in verband hiermede, het aantal onzer kanonneerbooten — d. w. z. onzer staunches — te groot worden geacht. En wat de torpedobooten betreft? Heeft men niet in de Marine-Vereeniging betoogd, dat de torpedo het eenige wapen is, waarin wij sterk kunnen zijn, het eenige wapen waarin wij sterker kunnen, ja moeten zijn, dan onze aanvaller! Toen dáár besproken werd het aantal torpedobooten, dat wij zouden moeten hebben, was immers het antwoord: dat getal zullen wij niet vaststellen, maar hoe meer torpedobooten hoe liever!

Nu zegt de heer Arriëns wel, dat ik het heden en de toekomst te veel uit het oog heb verloren. Maar ik heb er juist op gewezen, hoe wij met het oog op de toekomst met die behoefte aan torpedobooten rekening hebben te houden.

Zal men echter overeenkomstig het in de Marine-Vereeniging

voorop gezet beginsel te werk gaan, dan Mijnheer de Voorzitter moet men het niet bij *zeggen* laten, maar er een flink getal voor rekenen en daarvoor ook de bemanning uittrekken. Doch hieraan schijnt de heer Arriëns niet gedacht te hebben. Ik heb voor Nederland en Indië te zamen niet minder dan 1000 man voor torpedodienst uitgetrokken! Sommigen mogen dit getal groot vinden, ik niet!

In zijn voordracht heeft de heer Arriëns ons niet aangegeven hoeveel personeel hij bij de torpedobooten wil indeelen. In zijn brochure heeft hij dit echter wel gedaan. En nu licht al dadelijk een zwakke zijde van de wijze waarop de spreker de bemanning berekent 1) hierin, dat hij niet meer manschappen voor den torpedodienst uittrekt, dan er voor bemanning van het *tegenwoordig* aanwezig aantal torpedobooten noodig is en *niet* rekt op de manschappen, vereischt voor al de nog ontbrekende 2). Die zullen er wel komen, zoo meent misschien de geachte spreker. Maar dat moet nog bewezen worden. Dezelfde grief heb ik ook tegen de in vele opzichten overigens zoo verdienstelijke voordracht van den Luitenant ter zee 1^e kl. De Groot 3). Het zal misschien wel mogelijk zijn, door allerlei gunstige voorwaarden de werving van torpedisten aan te moedigen, maar een land levert, normaal, slechts een zeker percentage mannen, die zich aan den krijgdsdienst willen wijden. Gaat men nu door kunstmiddelen de dienstneming bij den torpedodienst te veel aanwakkeren, dan zou die opgeschroefde werving wel eens ten nadeele kunnen strekken van andere takken van dienst. En zoo zou het wel eens kunnen blijken, dat een aldus aangemoedigde werving ten nadeele strekte, hetzij van de overige Marine, hetzij van het korps Mariniers, hetzij van icts, waar wij toch ook voor te zorgen hebben, namelijk van het Indische leger.

1) Niet aan de vergadering medegedeeld. En dit geldt ook voor anderen die, om uit te komen, op dezelfde wijze te werk gaan.

2) Idem. De Kolonel Arriëns trekt in zijn brochure voor den torpedodienst slechts uit 199 man voor 3 torpedobooten groot- en 20 idem klein model.

3) Idem. Dezo voordracht, gehouden in de Marine-Vereeniging, had tot onderwerp: hoe met het beschikbare personeel het bestaande materieel zou kunnen worden bemand.

Wij zien dus dat de heer Arriens het gevorderde torpedo-personeel te veel buiten beschouwing laat, doch hoe kon dit ook anders? Immers het groot aantal schepen, dat naar zijne denkbeelden voor de Indische Militaire Marine wordt vereischt, voerde hem alreeds tot een tekort en nu moeten er allerlei middelen worden aangewend om in dit kort te voorzien, die echter naar mijne meening niet zullen leiden tot het verkrijgen van eene degelijke vloot.

Hij mankeert o. a. bij zijn organisatie 443 matrozen 1^e en 2^e klasse. Ten einde dit getal aan te vullen moeten o. m. volgens zijn stelsel ook geschikte matrozen 3^e klasse voor de ontbrekende 2^e klasse inspringen. Maar Mijnheer de Voorzitter, er is thans reeds aan matrozen 2^e klasse een nijpend te kort! De toestand is zelfs van dien aard, dat elke matroos 3^e klasse, die maar eenigszins geschikt is, tot matroos 2^e klasse kan worden bevorderd. Dat men het te kort niet aanvult, ligt natuurlijk aan gebrek aan geschikte stof. Door het plan van den heer Arriens te volgen, krijgt men dus wel matrozen 2^e klasse *in naam*, maar niet in de daad.

Om in de bemanning van zijn groote vloot te voorzien, wordt door den geachten spreker — en dit is ook een grief van mij tegen de organisatie, voorgedragen door den heer de Groot — almede het denkbeeld voorgestaan om voor de diensten, die nu door vrijwilligers worden verricht, gedeeltelijk ook miliciens te bezigen, m. a. w. om meer miliciens dan de tegenwoordige bemanningslijsten aangeven, op het binnenlandsch materieel in te deelen.

Ik voor mij acht dit geen aanbevelenswaardig denkbeeld. Ik beschouw het als een stap in een verkeerde richting, waarbij men meer nog dan thans den toestand nadert, dat vrijwilligers aanvullen een vaste kern, gevormd door de militie, in stede dat, zooals het behoort, het omgekeerde plaats vindt. Doch dit bezwaar, dat meer een beginselkwestie geldt, daarlatende, heb ik voor mij daartegen nog andere bedenkingen.

Het is namelijk mijns inziens volstrekt noodig, dat er ook des winters hier te lande voor eventueele gebeurtenissen een paar pantserschepen in dienst zijn. Ik heb hiervoor in mijne

brochure aangenomen dat er 2 pantserschepen in dienst zouden zijn bij elk eskader (Noorder en Zuider) en dat in dien tijd de overige pantserschepen, ter bevordering eener spoedige mobilisatie, met eene kleine kern van bemanning aan boord in gereedheid zouden wezen. Doch gaat men nu de hiertoe gevorderde vrijwilligers voor een deel wegzenden naar de Oost, dan kan hieraan — daar wij 's winters geen zeemilitie onder de wapenen hebben — niet worden voldaan.

Immers, het is in de Marine-Vereeniging gezegd en ik wil het ook aannemen, dat vijandelijke schepen als het ware gelijktijdig met de oorlogsverklaring voor onze kusten kunnen verschijnen. Hebben wij dan niet eenige strijdvaardige schepen gereed, en de overige spoedig in dienst, dan zou dit voor ons gevaarlijk kunnen worden en misschien onze mobilisatie kunnen worden gestremd.

Maar een andere reden is deze, dat er een oorlog kan ontstaan tusschen een paar mogendheden, waarbij wij onze neutraliteit moeten kunnen handhaven, maar die daarom nog niet van dien aard is, dat het noodig zou wezen daarvoor de militie onder de wapenen te roepen. Dezelfde redenen, die het den Minister van Oorlog, toen hij onlangs in de Tweede Kamer de sterkte der pantserfortcompagnieën verdedigde tegenover den heer Rooseboom, zoo noodzakelijk deden achten, dat de pantserforten ten allen tijde bezet en bewapend zouden zijn, gelden toch zeker in geen mindere mate voor de Marine!

Ik heb nog een bezwaar tegen het indeelen van meer miliciens:

Gesteld eens dat het gelukt bij een nieuwe militiewet — die er evenwel nog niet is — de zeemilitie voor eerste oefening langer onder de wapenen te houden, dan zal het, om die oefeningen vruchtdragend te doen zijn, waarschijnlijk almede noodig zijn des winters meer binnenlandsch materieel dan tegenwoordig in dienst te houden. In dat geval zou al weder het verminderen van de vaste kern der bemanningen verkeerd zijn.

Eindelijk heb ik nog dit bezwaar. Er kan namelijk een oorlog uitbreken tijdens de oudste lichting reeds is ontslagen en de jongste nog niet geoefend is. Men zal dan, op dat oogenblik, slechts

kunnen beschikken over 3 lichten, die *zoogenaamd* geoefend zijn, maar waarvan een groot deel het vroeger geleerde al zal zijn vergeten en ééne ongeefende lichting. Is dan nog de kern van geoefende matrozen verminderd, dan vraag ik: waar moet het dan met de verdediging heen?

Nu kunnen wij wel *hopen* dat dit bij een nieuwe militiewet, door herhalingsoefeningen beter zal zijn, maar dit moeten wij nog afwachten. In ieder geval wijst elke vermeerdering van eersten oefeningstijd en elke vermeerdering van militiecontingent op de noodzakelijkheid van te kunnen beschikken over een behoorlijke kern van vrijwilligers in Nederland. Doet men zulks niet, dan kan men de uitbreiding van het contingent ook wel missen.

Zoo blijkt dus dat men geenszins over het personeel, dat de militie hier moet opnemen, ten bate van Indië mag beschikken. Doch om werkelijk geoefend te zijn en ten einde de militie met vrucht te kunnen opnemen, moet dat vrijwillig dienend personeel op de schepen voor binnenlandsche defensie *te huis* zijn en moet dat personeel niet telkens uit zijn verband worden gerukt.

Dit brengt mij tot een ander punt, waarmede, zoowel in de organisatie van den geachten spreker als in die van den heer de Groot en anderen, die eene sterke Indische Militaire Marine voorstaan, m. i. niet genoegzaam rekening wordt gehouden en dat is: *de aflossing*.

Wil men regelmaat; wil men met mij dat de aflossing van het personeel in Indië geschiede met *heele* schepen, zoodat een schip met zijn bemanning uit en te huis vaart, en wil men het tijdperk dier aflossingsreizen tevens gebruiken om het personeel te oefenen buitengaats, dan moet men — aannemende dat het personeel in Indië om de 3 jaren wordt afgelost — $\frac{1}{3}$ van de sterkte van het personeel in Indië buiten rekening laten en dit noch mēetellen in de sterkte van Nederland noch in die voor Indië.

Slechts op die wijze zal men geraken tot een geoefende vloot, wanneer het althans *wáár* is, dat de bemanning van een schip eerst dan een goed geoefend, goed samenhangend, goed gecommandeerd geheel vormt, wanneer officieren en manschappen enkele jaren met elkander hebben gediend.

Dat aflossen met *heele* schepen acht ik zeer noodig.

Er zal altijd iets onbestemds blijven in onze organisatiën, zei immers de Heer de Groot, zoolang geen meerdere stabiliteit zal zijn verkregen!

Of is het ook niet ongehoord, dat men bij de weinige gelegenheden, die onze Zeemacht heeft om groote zeereizen te doen, de équipages veelal per mailboot naar en uit Indië ziet gaan! Hoe slecht moet dit niet werken op het personeel afkomstig van de opleidingsschepen, vooral op het gedeelte daarvan, dat over de stationsschepen wordt verdeeld. Toch moet uit dat personeel kader worden geput! Doch er is meer. Zal de weerstand tot het uiterste kunnen worden volgehouden, dan moet het personeel, dat de schepen bemant in den volsten zin des woords uit *zee-lieden* bestaan. Alleen *volledige* oefening en geschiktheid om het materieel op de doelmatigste wijze te gebruiken, zullen eenigermate kunnen tegemoet komen aan onze inferioriteit zoowel aan personeel, als aan materieel. Maar stellig zijn het gaan per mailboot naar en uit Indië en de stationsdienst aldaar, *niet* de middelen om die eigenschappen aan te kweeken. Evenzeer moet het telkens dienen onder andere chefs nadeelig werken op de oefening, en de aanhoudende verandering weinig geschikt zijn om de liefde van den matroos voor zijn schip en voor zijn officieren in de hand te werken.

Hoe veelvuldig hoort men niet de klacht over het „gehalte” der vrijwilligers, dikwerf voortgesproken uit de laagste klasse der bevolking. Hoe hooger het gemiddelde peil, hoe meer stof natuurlijk tot kader. Doch hoe zich een goed gehalte van vrijwilligers te denken, hoe lust om in dienst te blijven te verwachten, wanneer een man die een dienstverbintenis sluit, volstrekt niet weet wat hem boven 't hoofd hangt, indien hij volstrekt niet kan nagaan *wanneer* hij naar Indië zal worden gezonden en *wanneer* hij op 't binnenlandsch materieel dienst zal doen. Dit weet niet alleen geen matroos, dat weet zelfs geen onderofficier!

Ik kan dus weinig heil zien in een stelsel, als dat van den geachten spreker, dat wel is waar veel schepen geeft, maar ten koste van het gehalte van de vloot; dat verder het tor-

pedo-personeel onverzekerd laat; dat ons geen stabiliteit verschaft; dat ons geeft minder degelijke bemanning; waarbij de verdediging van Nederland, meer nog dan thans neerkomt op miliciens, en dat bovendien weinig geschikt kan zijn om de lust tot dienstneming in de hand te werken!

De Heer Arriëns heeft in zijn brochure de transporten naar Indië, bij de berekening van 't beschikbare personeel buiten beschouwing gelaten, omdat hij vermeent, dat men mag aannemen, dat wanneer er kans voor mobilisatie bestaat, er geen transporten naar Indië zullen worden uitgezonden.

Maar eilieve, wie kan die kans vooruit voorspellen? Wist iemand onzer op 15 Juni 1870 te zeggen dat een maand later leger en vloot zouden moeten worden gemobiliseerd?

Bovendien: als er zich zwarte stippen aan den politieken horizon vertoonen, *hoe lang* zullen die daar verwijlen? Hoe lang kan niet de onzekerheid of daaruit al dan niet een oorlog zal ontstaan, voortduren? Moet er dan al dien tijd maar niet worden afgelost; moeten er dan al dien tijd geen transporten worden uitgezonden? Wat zal dan 't gevolg wezen? In Indië zal 't verloop, waarvoor wij normaal 10 % rekenen, door dat langer verblijf grooter worden; dat zal dan misschien wel tot 15 % stijgen, want het laatste jaar van het 3jarig verblijf zal wel 't grootste verloop geven. Intusschen zal er geen aanvulling zijn. De dienst voor de overblijvenden wordt nu ook zwaarder. Demenschen, die afgelost moeten worden en die geen begrip hebben van „zwarte stippen”, zullen, vooral wanneer er geen oorlog volgt, niet inzien *waarom* zij niet worden afgelost. Dit zal dus aanleiding geven tot ontevredenheid en door het eene en het andere loopt men gevaar dat de Zeemacht ginds in Indië zal worden gedesorganiseerd, op een oogenblik dat men haar meer dan ooit in orde behoeft. En in Nederland? Ook dáár zal een toestand van onzekerheid heerschen. De Minister van Marine is geen Minister van Buitenlandsche Zaken. Hij kan niet voor elk transport aan zijn ambtgenoot volledige opening van den politieken toestand vragen; een toestand die trouwens *elk uur* kan veranderen. Dit alles maakt dat zulk een

stelsel toch niet, als het er op aankomt, zal zijn vol te houden. Doch *kan* men dit niet, dan loopt men ook groot gevaar dat een transport vertrokken is, juist op een oogenblik dat men het hier voor de verdediging niet missen kan.

Maar het wordt tijd dat ik na deze beschouwingen over de wijze, waarop de bemanning der door den heer Arriëns gewenschte vloot zou worden verkregen, overga tot de bespreking der *diensten* van de Indische Militaire Marine.

Ik heb den geachten spreker, als een argument voor een sterke Indische Militaire Marine, hooren noemen het fanatisme.

Doch hoe moet men dat fanatisme tegengaan. Moet men daartoe een schip zenden?

Ik erken dat er een toeneming van fanatisme is op sommige plaatsen in den archipel. Doch wij hebben hierbij wel te onderscheiden, of wij te doen hebben met een gevolg van diep gewortelde godsdienstige overtuiging, dan wel of wij te doen hebben met handelingen, waarbij de godsdienst als dekmantel wordt gebezigd ter bevordering van persoonlijke belangen.

Hebben wij met een godsdienstige overtuiging te doen, dan vraag ik: wáár is die ooit voor de kracht van wapenen gezwicht? Ik wijs de op onzen worstelstrijd bij gelegenheid der reformatie, op dien der Hugenooten en zooveel andere!

In Palembang staan wij tegenover de afstammelingen van vroegere sultans, die de bevolking tegen ons opzetten; te Djambi tegenover den afgezetten sultan Taha. In de Zuider-en Ooster-afdeeling van Borneo en op Celebes schijnt de Islam veld te winnen en zijn af en toe teekenen van een opgewekt godsdienstig leven. Door welke vreemde oorzaken ontstaan evenwel niet somwijlen die uitingen van godsdienstige opgewektheid? Zoo werd een meer dan gewoon godsdienstig leven waargenomen in 1881 in de Zuider-en Ooster-afdeeling van Borneo, omdat men daar toen meende dat de wereld zou vergaan. Ook werd zoodanige opgewektheid bespeurd na de uitbarsting van Krakatau, in de daar nabij gelegen gewesten.

Maar hoe dit te bestrijden? — In de eerste plaats door een verstandig regeeringsbeleid. Eerst wanneer dit niet genoegzaam is en het verzet niet op andere wijze te keeren is, zal de hulp

van den sterken arm moeten worden ingeroepen. Doch is hiertoe een schip noodig? Veelal niet. Gesteld eens dat er een dweper opstaat, die bezig is zich een aanhang te vormen, wat zal men dan doen? Men zal pogen, als zachtere middelen niet helpen, hem door de politie te doen oppakken. Maar wanneer deze hierin te kort schiet en de dweper, zooals veelal 't geval zal wezen, naar het binnenland wijkt, dan zou men toch aan een oorlogsschip weinig hebben. Zulk een schip kan wel de Europeesche bevolking geruststellen en haar de overtuiging geven, dat het Gouvernement over haar waakt, maar de *kiem* van 't verzet zal het niet kunnen meester worden, want daartoe strekt zich de werking van het schip niet ver genoeg uit. Men zal toch niet willen dat het schip nu de kampongs plaatschiet, wier bevolking in haar eenvoud aan den bedrieger geloof heeft geslagen? Zulks zou immers in strijd zijn met onze roeping als beschaafde natie. Wat men dan noodig heeft zijn: *soldaten*, die den bedrieger kunnen achtervolgen in het binnenland, die hem achterna kunnen zetten in het gebergte, zooals in der tijd de Overste Meijer gedaan heeft met den weerspanning Kraëng Bonto Bonto op Celebes.

Wat bewijst dit? Dat wij voor elk zoodanig verzet moeten kunnen beschikken over: *soldaten*. Ik zal volstrekt niet zeggen dat de Marine niet in sommige gevallen hierbij te pas zal kunnen komen, maar in den regel zullen *soldaten* het werk moeten doen. De geachte spreker wil, nu het leger zoo verzwakt is, de oorlogsschepen voor een deel in de plaats stellen van het leger, maar dat kan niet, immers de schepen kunnen, zooals men ook uit het voorafgaande ziet, niet doen datgene, waartoe slechts *soldaten* in staat zijn.

Daarin ligt dan ook een kapitaal verschil tusschen den geachten spreker en mij. Hij stelt m. i. het leger en de vloot te zeer op ééne lijn, terwijl ik ben uitgegaan van het beginsel, dat er een gepaste verhouding behoort te bestaan tusschen de offers, gevorderd voor het leger en die, vereischt voor de ten behoeve van de diensten tegenover den inlander, vereischte vloot.

Men moet ook de diensten van de Indische Militaire Marine niet overschatten. Als men leest wat de heer de Waal nopens

de stationeering heeft neergeschreven, krijgt men een geheel anderen indruk dan uit het betoog van den geachten spreker. De Oud-Minister de Waal ziet in de stationeering lang niet dat nut dat velen, waaronder ook de geachte spreker, er in zoeken. En zou nu de toestand, nadat hij zulks te boek stelde, zóó veranderd zijn? Ik zal de H.H. even kortelijk voorlezen hoe de heer de Waal over de diensten in de verschillende stations oordeelde *).

Oostkust van Sumatra. Aan voortdurende stationeering van een oorlogschip bestaat geen behoefte. Dat dit station van 1873—1877 onbezet was, heeft aan den politieken toestand blijkbaar niet geschaad. Voldoende is het af en toe de kusten en eilanden te doen bekruisen uit Atjeh of door het rondreizend smaldeel.

Westkust van Sumatra. Van 1873—1878 geen schip. Vertoon der vlag langs den vasten wal, althans beneden Sibogha is, wegens de politieke gesteldheid, volmaakt overbodig.

NB. Toch trekt de heer Arriëns in zijn brochure, voor dit station 2 raderbooten 4e kl. uit.

Wester Afdeeling van Borneo. Zeeroof kwam in 13 jaren niet voor. Gewoonlijk één oorlogstoomer, doch de keus van een raderboot 4e kl. doet zien dat men inzonderheid aan de rivieren dacht. Moet — zoo vraagt de heer de Waal — steeds een oorlogstoomer gereed liggen voor den Resident om de rivier op te varen?

Voor den kleinen raderstoomer 4e kl. heeft de inlander niets meer respect getoond dan voor den stoomer der gouvernements-marine, wier licht geschut voldoende is om de troepen te steunen.

De heer de Groot — bij zijn voordracht dit aanhalende — liet er op volgen:

het is mij voorgekomen, gedurende een tweearig tijdvak, doorgebracht aan boord van Z. M. 4^e kl. Onrust, dat het schip noch op de kust noch op de rivieren eenigen dienst verrichtte, die niet door een gouvernements-stoomschip had kunnen worden waargenomen. Tochten tot wering van zeeroof leverden nooit

*) Niet aan de Vergadering meegedeeld. Hiertoe werd nageslagende voordracht van den heer de Groot.

iets op. Op de rivieren deed de Onrust beurtelings dienst met den gouvernementsstoomer voor transporten en voornamelijk het overbrengen van civiele en militaire autoriteiten. Kruit werd niet verschoten dan voor dag- en nachtschoten, saluten of exercitiën.

Zuider- en Ooster-Afdeeling van Borneo. Voor de nog voorkomende gevallen van zeeroof en voor het algemeen toezicht op alle zelfbestuurders van deze kust, acht de heer de Waal een gouvernements-stoomschip voldoende, gepaard met bezoeken van het rondreizend smaldeel.

Noch de soort van zeeroovers, noch de te bevaren zee, noch de bekende politieke toestand, eischen stationeering van een zwaarder schip. Kruisbooten en de vaartuigen der vorsten zullen hier beter voldoen dan een oorlogsstoomschip.

Bij buitengewone gelegenheden is in korten tijd hulp van Java te onthieden.

Te Bandjermasin achtte de heer de Waal een bejaarde oorlogsstoomer voldoende.

Celebes. Toestand niets onrustbarend. Van 1865—72 één wachtschip en 2 oorlogsstoomers. Van 1873—78 één stoomschip 4e kl. en één gouvernements-stoomschip. Bezoeken van het rondreizend smaldeel en de aanwezigheid gedurende eenige maanden van het jaar van een oorlogsschip uit Java zijn voldoende. Tegen zeeroof ware vermeerdering ongegrond.

Menado en Molukken. Van 1873—77 één stoomer. De talrijke vaartuigen der vorsten kunnen het overschot der zeeroovende Alfoeren onschadelijk maken. De politieke gesteldheid is van dien aard, dat zelfs het vertoonen van de vlag door een rondreizend smaldeel in den regel gemist kan worden. Men zal gewis alles verzorgen door nu en dan een beschikbaren oorlogsstoomer voor korten tijd herwaarts te zenden.

Timor-archipel. Nu en dan — niet jaarlijks — te doen bezoeken.

Dit geeft een gansch anderen indruk. En zou de toestand zóó achteruit gegaan zijn, sedert de heer de Waal dit schreef? Ik geloof het niet.

Hoe men ook over de redeneeringen van den heer de Waal

denken moge, toch blijft het een feit dat zoowel vóór als tijdens den Atjeh-oorlog onderscheidene stations onbezet of zwak bezet waren. Waar zijn de nadeelige gevolgen? Is de zeeroof dientengevolge weder toegenomen, zijn daardoor opstanden ontstaan? Immers niets van dat alles. De geachte spreker heeft gevraagd op welke wijze ik dan wel den zeeroof zou willen bestrijden? Zeeroof, het moet erkend worden, komt in den archipel nog wel sporadisch voor. Men ontmoet ze, zelfs nog wel onder de oogen van ons gezag in de straat Madura. Maar geen beter middel ter uitroeiing van zeeroof dan uitbreiding van de „particuliere stoomvaart.” Dit is in de Marine-Vereeniging verklaard en men wees daarbij op de Antillen om zulks te staven. De zeeroovers zijn bovendien veelal moeilijk te bereiken. De rook verraaft hun tijdig de aankomst van het stoomschip.

Spreker miste in mijne beoordeelingen over de handelingen der Marine ter bestrijding van den zeeroof, de vereischte waardeering. Evenwel heb ik getrouw de handelingen der Marine nagegaan en zeer dikwerf heb ik in mijne brochure gewezen op de diensten door haar tegenover den zeeroof bewezen. Ik kan nu hier niet nazien al wat ik daarover geschreven heb. Maar ik sla daar op pag. 123 mijner brochure waar ik lees:

„Het maritiem station van de Lucia-baai bleef ook in 1882 gehandhaafd. De voortdurende aanwezigheid van een oorlogsbodem bleek nog geenszins overbodig tot wering van zee- en menschenroof in de Berouwsche wateren” enz.

In die woorden kan ik althans geen geringschatting van de diensten der Marine zien.

Indien men nu evenwel meende, dat, na afloop der Atjeh blokkade, de Regeering, die toen weer de vrije beschikking over een aantal schepen had gekregen, zich zou gehaast hebben de, door den drang der omstandigheden, geheel of ten deele verlaten stations weder te doen bezetten, dan vergist men zich.

Integendeel, de Regeering heeft daarop een proef genomen met eene *beperkte* stationeering die, wanneer men de rader- en rivierbooten buiten beschouwing laat, vrij wel overeenkomt

met hetgeen ik mij in de eerste phase, namelijk in die van den overgangstoestand gedacht heb. ¹⁾

Zoowel wat de Heer de Waal heeft *betoogd*, als wat de Regeering in den laatsten tijd heeft gedaan, pleit dus m. i. ten voordeele van de door mij voorgestane beperking, eene beper-

1) Niet aan de vergadering meegedeeld.

In overeenstemming met deze proef waren in station:

te Atjeh: op 1 October 1885: 1 raderboot 2e kl. en 3 stoomschepen 4e kl. en

op 1 April 1886, hetzelfde materiëel, doch daaraan tijdelijk toegevoegd de Samarang, (stoomschip 4e kl.), bestemd voor een tocht op Borneo's oostkust;

door mij was voor dit station gerekend aanvankelijk op 4 stoomschepen 4e kl. en voor later op 2 zulke schepen;

in de Wester-Afdeling van Borneo: op

1 October 1885: 1 raderboot 4e kl.;

op 1 April 1886 *geen* schip;

in de Zuider- en Ooster-afdeeling van Borneo:

op 1 October 1885 en op 1 April 1886: telkens 2 raderbooten 4e kl.;

door mij was voor dat station gerekend aanvankelijk op 1 stoomschip 4e kl., later op *geen* schip;

te Celebes op 1 October 1885 en op 1 April 1886, telkens 1 raderboot 3e kl.;

te Menado en in de Molukken op 1 October 1885: 1 raderboot 2e kl. en op 1 April 1886: 2 stoomschepen 4e kl.;

door mij zijn eveneens voor dat station uitgetrokken 2 stoomschepen 4e kl.;

te Palembang: tijdelijk, tengevolge van den aldaar bestaanden gespannen toestand: op 1 October 1885: 1 raderboot 4e kl. en 1 stoomschip 4e kl. en op 1 April 1886: 1 raderboot 4e kl. en 2 stoomschepen 4e kl.

Bij de door mij aangenomen formatie zou men om te Palembang 2 stoomschepen 4e kl. te hebben, slechts de beide in de Molukken kruisende stoomschepen 4e kl. behooren te vervangen door een kruiser (strijder) van het Auxiliair Eskader. Ook zou men de 2 reserveschroefschepen te Soerabaia kunnen in dienst stellen, te bemannen uit den voor Soerabaia liggenden 4en strijder, die daarentegen het surplus der wachtschepen (jaarlijks voor aanvulling gerekend op 10 % van de sterkte der Zeemacht in Indië) aan boord zou kunnen nemen.

king, die trouwens door de urgentie wordt geboden, wil men niet overal en voor alle diensten zwak zijn.

De geachte spreker wees op de noodzakelijkheid om de ijzeren schepen der Indische Militaire Marine jaarlijks 2 maal te doen dokken. Hij heeft er gelukkig het woord „ijzeren” bijgevoegd. Want door mij zijn nooit anders dan gekoperde schepen bedoeld.

Dat ik de stationsschepen op de rivieren heb losgelaten, ligt hierin, dat ik meen dat in de diensten dier schepen op voldoende wijze in den regel door de Gouvernements Marine zal kunnen worden voorzien. Alleen als die het niet af kan, als er zwaarder geschut, dan de stukjes welke de Gouvernements-schepen aan boord hebben, noodig is om de versterkingen te vernielen, kunnen er oorlogsschepen te pas komen. Als dan het geval zich voordoet, dat er een paar raderbooten op de rivieren noodig zijn, welnu dan kan men daartoe de voor dit doel te Soerabaia in reserve gehouden raderbooten in dienst stellen.

Men meene niet, dat het met het oog op die diensten noodig zal zijn, de Gouvernements Marine uit te breiden. De geachte spreker verlangt die uitbreiding trouwens naar ik meen ook niet, doch hij stelt daarvoor zooveel meer stoomschepen der Marine in de plaats.

Ik wijs hierbij op hetgeen onlangs nopens de Gouvernements Marine is gezegd in de Eerste Kamer. De heer van de Putte verklaarde zich toen ten sterkste tegen hare uitbreiding. „Breidt de pakketvaart uit”, zeide hij, „maakt van de maandelijksche diensten, veertiendaagsche, die uitgaan van de hoofdplaatsen der Residentiën, en de Residenten zullen in den regel gebruik kunnen maken voor hunne inspectiën van de pakketbooten.”

Zie, als men zulk een weg uitgaat, krijgt de Gouvernements Marine de handen ruimer; dan wordt zij ook vrijer in haar bewegingen en zal men voor gevallen, waarin haar bijstand noodig kan zijn, ook meer op haar kunnen rekenen.

Ik heb den geachten spreker hooren gewag maken van bewapening der Gouvernements-stoomschepen met spartorpedo's. Ik heb dit nooit aanbevolen. Waarschijnlijk slaat dit op een voorstel, naar ik meen, door den heer Vreede in de Marine-Vereeniging gedaan.

Dat het mogelijk zal wezen ten behoeve van den algemeenen dienst, schepen van de pakketvaart te bezigen, blijkt uit de ontworpen nieuwe concessie-voorwaarden. Ik kom hierop nader terug.

Bij zijne beschouwingen over de verdediging van Indië, stelt de heer Arriëns voorop, dat een landingsleger in Indië wel te wachten is. In mijne brochure heb ik dit geval wel behandeld, maar het toch als weinig waarschijnlijk beschouwd; de redenen waarom, heb ik daarbij opgegeven. Dat ik het geval besproken heb was meer „*pour acquit de conscience*”. Ik voor mij toch zou het, in vergelijking met den tegenwoordigen toestand, al een grooten vooruitgang achten, indien wij Indië konden beveiligen tegen een vloot *zonder* landingsleger, m. a. w. tegen partieele ondernemingen van een niet al te groot eskader. Volkomen beaam ik in dat opzicht, hetgeen door den tegenwoordigen Minister van Koloniën wordt gewenscht, namelijk dat men in Indië in de eerste plaats gewaarborgd zij tegen een *coup de main* van eenige vijandelijke oorlogsschepen.

Het rondreizend smaldeel, zoo beweert spreker, zal echter steeds te laat komen bij een aanval door een Europeeschen vijand. Doch men gelieve in aanmerking te nemen, dat die vijandelijke oorlogsschepen toch wel de reis zullen moeten doen van uit China, Japan of misschien van uit Europa. In dien tijd kan immers ook ons smaldeel geconcentreerd en ter bestemder plaatse zijn.

Het hoofdbezwaar van den geachten spreker is echter, dat hij de sterkte van de Zeemacht, door mij voorgesteld, te gering acht. Het rondreizend smaldeel zou zich te weinig vertoonen. Er zou te veel tijd verlopen tusschen twee opvolgende bezoeken.

Maar in 7 dagen tijds stoomt een gewone mailstoomer van Batavia naar Atjeh. Laten wij er nu voor het rondreizend smaldeel nog eens de helft van dien tijd bijrekenen, dan bereikt het toch zeker in 12 dagen tijds een der uiteinden van den archipel. Neemt men nu met mij aan, dat het smaldeel nooit langer dan 4 weken stil zal liggen, dan heeft men zich slechts de kaart van Indië voor den geest te halen, om de

overtuiging te erlangen, dat de vrees dat het zich te weinig zal kunnen vertoonen, niet gewettigd is.

Het eskader behoeft zich trouwens alleen te vertoonen op die plaatsen, waar het noodig is. Het moet niet periodiek *alle* plaatsen bezoeken. 't Is hiermee als met de jaarlijksche inspectiën. Heeft de inspectie plaats gehad, dan wordt er gezegd: zie zoo, dat hebben wij alweer gehad, nu hebben wij weer een jaar rust! Dat moet het geval niet kunnen zijn met de bezoeken van het rondreizend smaldeel. Deze moeten veelal voorkomen op oogenblikken, dat men er het minst aan denkt; geheel onverwacht.

Bij de bestrijding mijner brochure in de Marine-Vereeniging te Nieuwediep werd, ten betooge van het nut van den stationsdienst gezegd: „wanneer er vijf schepen ter reede van Macasser liggen, weet dat geheel Celebes en bevordert het den goeden gang van zaken.” Welnu, Mijnheer de Voorzitter, als dát waar is, dan is dit ook een van de krachtigste argumenten voor het nut van het door mij gewenscht rondreizend smaldeel!

De heer Arriëns sprak van plaatsen op de Oostkust van Sumatra, die niet door de schepen van het rondreizend smaldeel zouden te bereiken zijn en noemde daarbij de rivieren de Djambi, de Indragiri enz.

Maar de door mij verlangde schepen voor dat smaldeel zullen slechts 0.45 M. diep gaan. Trouwens op de rivier van Siak moet — naar mij door een officier, die op dat schip toenmaals aan boord was, is verteld — eenmaal de Djambi geweest zijn. Op de Indragiri is de sloep van de Watergeus uitgemoord geworden. Op de rivier van Djambi kan men, naar ik meen, met hoog water binnenkomen met een diepgang van 14 voet en op de rivier van Palembang evenzoo met een diepgang van 15 à 16 voet.

In 1821 bevond zich op de rivier voor Palembang een eskader van circa 20 schepen. Behalve korvetten, brikken en koopvaardijschepen, bevonden zich daaronder zelfs twee oorlogsfregatten, de van der Werff en de Dageraad.

De Noordkust van Borneo is voor diepgaande schepen bereikbaar. Op Borneo's Westkust heeft de Watergeus, in 1881,

Pontianak aangedaan; diezelfde bodem is ook in 1882 gezonden naar Sampit op de Zuidkust, toen men onlusten duchtte te Kotta Waringin. Verder breng ik in herinnering, dat door den Vice-Admiraal de Casembroot, bij zijn belangrijke voordracht in deze Vereeniging over refugehavens, de baai van Padang Tikar op de Zuidkust van Borneo is genoemd, als wellicht geschikt om voor zulk een ligplaats in aanmerking te komen.

Ook op de Oostkust van Borneo heeft de Curaçao gekruist. De kusten van Celebes, de Molukken, de kleine Sunda-eilanden en de eilanden van den Timor-archipel, kunnen behoorlijk door groote schepen worden genaderd.

Het nut van het rondreizend smaldeel is m. i. dan ook overwegend. Met verwijzing naar de zooeven door mij gedane aanhaling uit het gezegde in de Marine-Vereeniging van het verblijf van schepen op de reede van Macasser, is het ook niet noodig dat de schepen overal vlak langs de kusten kunnen varen.

De heer Arriëns gelooft echter niet aan de rondreizen van zulk een smaldeel, die te veel geld aan brandstoffen zouden kosten. Doch wil men dat de commandanten en officieren te huis zijn op de wateren, waarop zij geroepen kunnen zijn te strijden, dan moet men hen ook in de gelegenheid stellen diezelfde wateren, met de schepen waarop zij zullen hebben te strijden, in vrede tijd te bevaren. Ook hier geldt: „*qui veut la fin, veut les moyens*”. Wil men goede strijdvaardige schepen, dan mag men hunne bemanning de daartoe vereischte gelegenheid tot oefening niet onthouden.

De spreker van heden avond wil, dat de schepen van het Auxiliair Eskader ook geeigend zullen wezen voor Nederland, doch ik vrees dat men door zulks te verlangen, alweer te veel eischen gaat combineeren en dan groot gevaar loopt, voor geen van beide doeleinden iets te krijgen, dat werkelijk goed is.

Een schip, dat een strijder is en slechts 45 dM. diep gaat, zou bezwaarlijk te maken wezen? Ik beroep er mij evenwel op, dat de mogelijkheid om zoodanig schip te bouwen in de Marine-Vereeniging niet slechts is aangenomen, maar dat de Hoofd-Ingenieur Jansen in diezelfde Vereeniging zelfs een navolgenswaardig type voor zoodanig schip heeft aangewezen.

Een andere reden waarom de scheepsmacht, door mij voor Indië aangenomen, te zwak zou wezen, zou volgens den geachten spreker hierin zijn gelegen, dat ik de diensten der Marine te Atjeh te zeer buiten rekening zou hebben gelaten.

Maar, mijnheer de Voorzitter, ik neem geen man van de sterkte der Marine af; het personeel wordt door mij niet verminderd, de nog bruikbare stoomschepen van het oude type worden niet gesloopt maar geconserveerd!

Wanneer er weer eens een Atjeh-oorlog uitbrak, zou men zeker niet in slechter maar wel in veel betere conditie wezen, dan toen de eerste expeditie naar Atjeh moest plaats hebben. Eigenlijk beschikte men toen, onder de 6 daarvoor uitgezonden schepen, slechts over één goed oorlogsschip de Sumatra; want de Soerabaya was eigenlijk een transportschip; de Coehoorn was nagenoeg geheel en de Citadel van Antwerpen al half versleten, de Marnix kon slechts zeilende naar Nederland terugkeeren en de Djambi kon op de terugreis het vaderland niet halen, maar moest aan de Kaap worden verkocht.

Bij de door mij aangegeven regeling zou men echter kunnen beschikken over een rondreizend smaldeel van 4 oorlogsschepen en 5 schepen van de Indische Militaire Marine, die niet zonden zijn opgevaren, omdat zij telkens om de 3 jaar naar Nederland zouden terugkeeren; vervolgens over de 4 bodems in reserve te Soerabaia; daarna over 2 voor aflossing van het rondreizend smaldeel bestemde oorlogsschepen in Nederland en 4 almede in Nederland voor aflossing aanwezige stoomschepen 4^e kl. van het nieuwe type voor de Indische Militaire Marine, terwijl men eindelijk nog voorradig zou hebben de oude stoomschepen van de 4^e kl., almede in Nederland geconserveerd, de tegenwoordige kruisers van het Atjeh-type enz. Geen vrees alzoo, dat men voor dergelijk geval zou te kort komen!

Is men alzoo voor een oorlog als dien met Atjeh voldoende ingericht, dan is men het natuurlijk van zelf ook voor oorlogen als met Boni, Bali, Djambi enz. door den geachten spreker genoemd.

Niettemin zij het mij vergund eenigen twijfel uit te spreken

of men — brak er weer eens een oorlog als die met Atjeh uit — nogmaals geheel *op dezelfde wijze* zou te werk gaan. En dit is bij het onderhavige punt niet zonder beteekenis.

Hoe dit intusschen zij: de oorlog met Atjeh was iets zóó abnormaals, iets zóó eenig in onze Indische krijgsgeschiedenis, dat voorzeker daarop geene organisatie van de Zeemacht mag worden gegrond, gelijk dit dan ook terecht door geen der marine-autoriteiten die zulk eene organisatie hebben ontworpen, gedaan is.

Dit Mijne Heeren evenwel ter geruststelling.

Al heb ik namelijk den loop van dien oorlog zelf, om de bovenvermelde redenen buiten beschouwing gelaten, toch is er geen punt waarover, voor wat het aantal der daarvoor in 't vervolg benoodigde schepen betreft, zooveel overeenstemming bestaat tusschen anderen en mij, dan juist met betrekking tot Atjeh.

Want voor Atjeh trekt de Regeering uit: 4 schepen, nl. 3 stoomschepen 4^e kl. en 1 raderboot; de Heer Arriëns in zijn brochure: 1 stoomschip type Watergeus en 3 schepen type gunboat; de Heer de Groot daarentegen 3, en de Heer Dyserinck 2 schepen; doch beide laatstgenoemden hebben waarschijnlijk meer den gepacificeerden toestand op het oog. En wat stel ik er voor? Gedurende den overgangstoestand ook 4 stoomschepen 4^e kl. en voor later, na de pacificatie, 2 zulke schepen.

Rest nog de in zijn brochure door den Heer Arriëns meermalen aangehaalde schrijver Staunch, die eveneens voor Atjeh 4 schepen rekent. Maar op dezen kom ik straks nader terug.

Men heeft mij verweten dat ik mijn betoog heb gevestigd op historische gronden. Dit was niet genoegzaam.

Doch waar dan van uit te gaan? De historie is immers de geboekstaafde ondervinding. Hoe eenvoudiger, hoe minder opgesmukt zij is neergeschreven, hoe onpartijdiger. In dit opzicht doen de Koloniale Verslagen voor niets onder. De Heer de Groot heeft bij zijn voordracht de beschouwingen van den Heer De Waal als uitgangspunt genomen, de Koloniale Verslagen hebben mij daartoe gediend.

Doch volgens den geachten spreker zouden die Verslagen niet

voldoende zijn, maar had ik hiertoe de Jaarboekjes der Marine moeten nemen. Doch nu vraag ik: zouden de persoonlijke opvattingen van de zeeofficiëren — want het zijn hun eigen verhandelingen, waaruit de Jaarboekjes worden samengesteld, zooveel juister zijn in hun qualificatiën, dan die der Regeering? Deze toch krijgt hare opgaven van den Commandant der Zeemacht in Indië. En wanneer nu in de Jaarboekjes feiten vermeld worden, die niet in de Koloniale Verslagen voorkomen, zou men dan daaruit niet moeten afleiden, dat de Regeering die, of anders heeft beschouwd of ze van te weinig beteekenis heeft geacht om ze als zoodanig te vermelden?

De Heer Arriëns heeft de Koloniale Verslagen scherp aangevallen. Het ligt niet op mijn weg de Regeering op dit punt te verdedigen. Maar wanneer werkelijk die Verslagen zóo onvolledig zijn, dan is het te wenschen dat zijn stem weerklank moge vinden in de Volksvertegenwoordiging en dat men dáár op die leemten in de Verslagen moge wijzen.

Ik heb gemeend de Jaarboekjes buiten beschouwing te moeten laten. Het kwam mij voor, dat de Jaarboekjes in hoofdzaak hetzelfde vermelden, wat in de Regeeringsverslagen voorkomt.

Wel zegt de Heer Arriëns dat de omstandigheden zich in de Jaarboekjes anders voordoen. Doch tegenover zijn beweren dat de Koloniale Verslagen zóo onbetrouwbaar zouden zijn, dat er geen gebruik van zou kunnen worden gemaakt en dus zij een slechte basis voor een oordeel zouden wezen, stel ik, wat in de Marine-Vereeniging over het door mij geleverd historisch overzicht gezegd is.

Ik lees dan in 't Verslag der vergadering van 29 October j.l. het volgende:

„Ten zeerste op prijs stellende de nauwkeurigheid en de onpartijdige opsomming uit de officieele verslagen van de verrichtingen onzer Zeemacht, gedurende een tienjarig tijdvak, *kunnen* noch *mogen* daaruit gevolgtrekkingen gemaakt worden, omtrent eene meerdere of mindere beperking onzer vloot in den Indischen Archipel” enz.

Ginds dus de meest mogelijke waardceering! Hier de scherpste afkeuring!

Er geschieden, zegt de spreker, geen huishoudelijke diensten meer. De Commandant van het oorlogsschip kan zelfs zulke diensten weigeren. Maar de spreker heeft zelf gezegd, hoe moeilijk het is om de verschillende diensten uit elkaar te houden.

Toch is mijn oor getroffen door de opnoeming van diensten als: het overbrengen van geschenken, het doen van dienstreizen met den Gouverneur, enz. Een reis zal wel bijna altijd kunnen worden genoemd als te hebben gediend tot vlagvertoon. Het is dan de zienswijze der Commandanten, die in deze domineert.

Wanneer ik mij vooral op historische gronden heb gebaseerd, dan is dit niet omdat ik aan opinies geen waarde hecht, maar omdat men de historie kan onderzoeken en toetsen. En nu kom ik terug op Staunch.

Want het is bekend — hij heeft het trouwens zelf in de courant onder een stuk gezet — dat Staunch niemand anders is dan de gepensioneerde Kapitein Luitenant ter zee Van der Mandele. Dienzelfden hoofdofficier heb ik echter in eene vergadering van de Maatschappij van Nijverheid te Amsterdam, bij een door hem gehouden voordracht, hooren verklaren, hoe hij met mij in de pakketvaart een middel zag om de Indische Militaire Marine aanzienlijk in te krimpen. Toch is hij een der belangrijkste steunpunten, zoo niet *het* belangrijkste voor den Heer Arriëns. Want terwijl Staunch 24 schepen wilde, waarvan 6 in reserve, wilde de Heer de Groot voor de Indische Militaire Marine slechts 12 actieve schepen en de Heer Dyserinck slechts 11. ¹⁾

Het verschil van beide laatstgenoemden met de 18 schepen

1) Niet aan de Vergadering meegedeeld.

In het Januari nummer van de Mil. Spectator voor 1887, zegt de Luitenant ter zee 1e kl. E. Kempe aan het slot ongeveer van een zeer uitgewerkt artikel „Proeve eener splitsing van het korps Zeeofficieren voor Hollandschen en Indischen dienst,” pag. 56: „De kleine schepen der Indische Militaire Marine zouden tot het getal 8 moeten worden ingekrompen.”

Wij gaan dus vooruit. Eerst 18, (n.l. 24 waarvan 6 in reserve) toen 12, toen 11, nu 8! Er is reeds toenadering tot de 5, die wij stelden!

van den Heer Arriëns is dus belangrijk. Ik herinner er aan dat de Heer Arriëns 23 schepen verlangt waarvan 5 in reserve.

Wanneer alzo Staunch aan den Heer Arriëns ontvalt, staat deze, geloof ik, in zijne opinie omtrent het aantal schepen alleen.

In zooverre staan wij dan gelijk. Alleen beoogt hij een maximum en ik een minimum!

Een argument, dat men zwaar tegen mij doet klinken is: het moreel effect!

Dat is een teer, een rekbaar en een zeer weinig tastbaar argument Mijnheer de Voorzitter.

Waar was het moreel effect gedurende den tijd dat de stations niet of slechts zeer zwak bezet waren? Waar was het tijdens den Atjeh-oorlog toen — gelijk de Nestor onzer Ministers van Koloniën het op 22 December jl. in de Eerste Kamer zoo welsprekend uitdrukte — de pers met meer luchthartigheid dan vaderlandsliefde verkondigde, dat er geen Bataljon op Java, geen valide oorlogsschip meer beschikbaar was! . . .

Hoe is niet meermalen van Marine-zijde beweerd dat, wanneer het telegraafnet in Indië werd uitgebreid, de Indische Militaire Marine belangrijk zou kunnen worden ingekrompen.

Mijnheer de Voorzitter. Wanneer het schip kan plaats maken voor den telegraafdraad, dan vraag ik weer: waar blijft het moreel effect?

Ik noemde daar straks de pakketvaart. Mijne denkbeelden daarover zijn bekend.

Maar ik stel er toch prijs op in deze Vergadering nog eens goed te doen uitkomen dat het nimmer in mijne bedoeling heeft gelegen van de pakketbooten eigenlijke oorlogsschepen te maken. Ten onrechte heeft men mij dit voor de voeten geworpen. Het eenige wat ik gewild heb, is dat men dit middel voor oorlogsgebruik niet onbenut zou laten, *naast* de andere middelen, die men heeft.

Ik heb de militaire diensten, die de pakketbooten zouden kunnen bewijzen, onderscheiden in twee soorten, namelijk:

1°. diensten tegenover den inlander;

2°. diensten tegenover een Europeeschen of daarmee gelijk te stellen vijand.

Voor diensten tegenover den inlander komen de pakketbooten eerst in *de derde* plaats in aanmerking, want eerstens heeft men de schepen der Indische Militaire Marine, waarvan er 5 naar mijne meening in alle militaire diensten konden voorzien — daarna de reserveschepen te Soerabaia en dan eerst volgen de pakketbooten.

Zullen een of meer dier booten worden gebruikt, dan be-geven zij zich naar Soerabaia en nemen aldaar in het arsenaal een paar lichte stukken geschut en een detachement Mariniers, onder commando van een officier, aan boord. Dit is te verkrijgen van het sterk bataljon Mariniers, hetwelk door mij te Soerabaia gewenscht wordt. Dat detachement geeft dan het recht tot het voeren van den wimpel. Van de kosten voor het inrichten der booten om een paar kanonnen van 12 cM. K. A. te voeren, make men zich geen overdreven voorstellingen. Ik heb daarnaar bij ervaren scheepsbouwkundigen geïnformeerd, dat kost voor die booten nog geen f1000 per stuk.

Voor de diensten tegenover een buitenlandschen vijand kunnen de pakketbooten mede nuttig zijn. Mijne redeneering hierbij is aldus: wanneer werkelijk een vijandelijk eskader onzen archipel nadert, zullen wij aan de schepen der Indische Militaire Marine niet veel hebben, want deze loopen te langzaam. Snelheid is echter ook voor den pakketdienst van belang, zij het al niet op alle dan toch op onderscheidene lijnen. De schepen der Indische Militaire Marine kunnen dan buiten dienst worden gesteld en hun bemanning en geschut 1) kunnen over de pakketbooten worden verdeeld. Gesteld dat men de equipage van een stoomschip 4^e kl. verdeelt over 3 pakketbooten, dan kan men op die wijze reeds 15 pakketbooten uitrusten.

De oorlogsmarine zal nimmer bij machte zijn om in alle diensten te voorzien. In elk geval zullen de pakketbooten van dienst kunnen zijn, zoowel voor het overbrengen van berichten als voor alles, wat tot den zoogenaamden kondschapsdienst behoort.

1) Niet aan de vergadering meegedeeld.

Natuurlijk worden hier bedoeld schepen van het nieuwe type, bewapend met kanonnen van 12 cM. K.A.

Ik wil hierbij nog even een punt releveeren. Men heeft mij ook wel tegengeworpen dat de pakketbooten, uitgerust op de wijze, zooals ik mij voorstelde, uit het oogpunt van internationaal recht niet als oorlogsschepen zouden kunnen worden beschouwd.

Maar hebben niet hopperbarges met een detachement onder een officier aan boord, deelgenomen aan de blokkade van Atjeh? Toch waren dáár zeker internationale kwestieën te wachten. Heeft men niet in de Marine-Vereeniging te Nieuwediep, bij de bespreking van de verdediging der Zuiderzee, aangeprczen om aan die verdediging deel te doen nemen door de kleine particuliere bootjes, welke die zee bevaren, met hun bemanning en gezagvoerders aan boord — doch nog wel gekommandeerd door ... adelborsten van het oudste studiejaar van het Instituut! Heeft de heer de Groot ook niet gezegd dat, voor het nemen van represaille-maatregelen tegen schade door vijandelijke kapers aan onze koopvaarders te weeg gebracht, wij met voordeel partij zouden kunnen trekken van de snelle stoomers onzer handelsvloot, nadat daarop detachementen waren geplaatst!

Het is dan ook volstrekt niets vreemds, wanneer men pakketbooten voor oorlogsdiensten wil bezigen. Dat Engeland in 1885, toen het in gespannen verhouding stond tegenover Rusland, groote sommen heeft moeten uitgeven om zulke booten voor oorlogsdiensten te kunnen aanwenden, lag alleen aan gemis aan voorbereiding in vreedstijd. Men lette toch eens op wat sommige Staten wel doen, om over auxiliaire kruisers te kunnen beschikken. Die Staten betalen aan hunne stoomschepen een vaart- en een bouwpremie. Maar boven die premieën betaalt, voor kruisers: Frankrijk 15%; Italië 10 à 20%. In Oostenrijk is het voorstel anhangig om bij vernieuwing van het contract met de Oostenrijksche Loyd daartoe 25% toe te kennen. Frankrijk alleen besteedt op die wijze gemiddeld per jaar 10 millioen francs!

Indien men dus — staande aan den vooravond van het sluiten van een nieuw contract — daarin het middel kan vinden om over snelvarende booten der pakketvaart te kunnen beschikken, waarom zouden wij het dan niet doen? Men *mag* immers in oorlogstijd geen middel, dat ter verdediging kan dienen, ongebruikt laten!

In de Marine-Vereeniging zei de heer de Groot: „met meer voordeel en minder risico kan men voor *éclaircisseurs*-dienst gebruik maken van krachtige particuliere stoomers" en hij noemde zelfs, als ik 't wel heb, de Elisabeth van de Maatschappij Zeeland, als een bodem die daarvoor geschikt zou wezen. Waarom zouden wij niet hetzelfde op Indië toepassen? Wie voerspelt ons wat de toekomst ons geven zal? Zullen al die millioenen, die aan *auxiliaire*-kruisers tot dusver zijn besteed, zijn uitgegeven zonder dat men voornemens is om dat aanvalsmiddel in toepassing te brengen? Het is niet waarschijnlijk. Doch zullen wij dan niet achterblijven, dan moeten wij ons in vreedstijd van het gebruik der hiertoe in aanmerking komende booten verzekeren; wij moeten dan in tijds maatregelen nemen, opdat wij, op het gewild oogenblik, voor dat gebruik niet afhankelijk zijn van den gril des eigenaars.

Men kan, zegt de geachte spreker, niet over de booten van den pakketdienst beschikken voor militaire diensten, dat zou te bezwarend zijn en te veel uitgaven vorderen. Maar eilieve dan zie men de nieuwe contractsvoorwaarden eens in. Volgens het nieuwe contract zal de Regeering volkomen bevoegd zijn om zooveel booten uit de vaart te nemen als zij wil, en zal zij niet alleen die booten kunnen opvorderen, maar zullen de booten die zij in gebruik wil nemen, door haar naar verkiezing kunnen worden ingericht en haar moeten worden geleverd behoorlijk bemand en met de steenkolen enz. aan boord. Dat is reeds een groote schrede voorwaarts! Die bezwaren, waarvan de geachte spreker sprak, schijnen dus door de Regeering alreeds bij voorbaat niet gedeeld te worden.

Soerabaia. — Sprekende van Soerabaia, heeft de geachte spreker het terugtrekken onzer vloot tegenover eene overmacht verkeerd geacht.

Maar bij de parlementaire enquête van 1862 omtrent de Zeemacht, welke Nederland behoeft, werd immers door de 40 geraadpleegde deskundigen nagenoeg eenparig verklaard:

„dat de verdediging van Indië tegen een ernstigen aanval van een zeemogendheid van den eersten rang niet wel mogelijk was door middel eener vloot;" maar:

„dat de Zeemacht aldaar alleen kan worden ingericht tot het voorkomen van een *coup de main* en tot het belemmeren van eene poging tot landing.”

„Bij het *verschijnen van een overmachtigen vijand moest zij tijdelijk wijken* naar een of meer geschikte punten om bij goede kans, van daar uit te loopen en den vijand afbreuk te doen.”

En wat zei te dien aanzien de Vaynes van Brakel.

„Onze tactiek zal bij geringe macht *steeds moeten zijn om zich voor elke overmacht terug te trekken*, doch zich op 's vijands communicatie te werpen, zijn bezittingen onverhoeds te bestoken en zijn handel te belemmeren.

Komt echter onze macht in kracht aan de vloot, die eene groote vijandelijke expeditie mocht begeleiden, *nabij*, dan zal het oirbaar zijn om ze manhaftig aan te vallen en den meest mogelijken afbreuk te doen.”

Toen de Heer De Groot dit voorafgaande in zijn voordracht had aangehaald, liet hij er op volgen:

„Ik geloof dat in hoofdzaak deze tactiek nog geldend is.”

De Heer Guyot wilde:

1°. blokkade beletten; 2° partieele ondernemingen verijdelten en 3° een gelanden vijand trachten te isoleeren.

Hiertoe, zoo schreef hij, vereischt de Zeemacht steunpunten van waaruit zij hare operatiën kan ondernemen, waarop zij *zich veilig kan terug trekken voor overmacht*, waar zij gelegenheid vindt de geleden schade te herstellen en zich van het benoodigde te voorzien. Mist zij die gelegenheid, dan wordt haar taak verlamd en zij zelve aan vernietiging prijs gegeven.

Hieruit blijkt dus de noodzakelijkheid van een refugehaven. De Roo zeide er van: „Deze havens zijn de eerste voorwaarde om partij te trekken van onze scheepsmacht.” De HH. zullen zich zeker ook nog wel de voordracht van den Vice-Admiraal de Casembroot over dit onderwerp herinneren.

De vijand kan landen, zei de geachte spreker van heden avond. Maar m.i. zullen wij al een heel eind vooruit zijn als wij een vijandelijke eskader *zonder landingsleger* kunnen weerstaan¹⁾.

1) Niet aan de Vergadering meegedeeld.

Zet dat eskader ergens op Java een landingsdivisie aan den wal, dan

Soerabaia acht de geachte spreker als refugehaven ongeschikt, maar hij is niettemin, naar ik tot mijn genoegen hoorde, het met mij eens dat het versterkt moet worden.

Gelukkig, behoeft dit punt niet meer een punt in quaestie te zijn, daar de Regeering Soerabaia reeds als oorlogshaven heeft gedecreteerd en de noodzakelijkheid van hare versterking erkend heeft.

Met hetgeen de Heer Arriëns gezegd heeft omtrent de versterking van Tandjong Priok kan ik meegaan. Voor wat de strijders betreft, die te Soerabaia zouden binnenvallen, dien-aangaande heb ik reeds verwezen naar hetgeen door den Hoofd-Ingenieur Jansen is voorgesteld.

Vergun mij U ten slotte nog even te spreken over den stationsdienst.

Nog altijd geloof ik dat daarop van toepassing is, wat de Kapitein ter zee Guyot eenige jaren geleden daarover getuigde, nl.

„Het grootste gedeelte van het vaste personeel der Nederlandsche Zeemacht doet dienst in Indië”. . . . „De dienst op kleine schepen is voor dat personeel overwegend en zal vooral onder een tropischen hemel niet gunstig op het gehalte werken. De militaire geest gaat er door verloren. Dikwijls wordt de gezondheid er door geknakt, menigmaal wordt aan ambitie en energie de doodsteek gegeven. Is dit te verwonderen, als men bedenkt dat soms de beste levensjaren op deze kleine vaartuigen op afgelegen stations, waar niets de ambitie levendig houdt of opwekt, met het verrichten van onbeteekenende diensten wordt gesleten. Lieten de krachten der Marine toe een flinke scheepsmacht buiten de Kolonie te onderhouden, dan zouden de genoemde gevaren door het beurtelings daarop dienen, kunnen worden gekeerd, doch dit is het geval niet. De Indische dienst belet aan de Nederlandsche Zeemacht die inrichting te geven,

zullen wij toch wel bij machte zijn die door de troepen van het leger te doen terugwerpen. Operatiën van eenige beteekenis zal hij daarmee wel niet kunnen ondernemen. Stel dat 10 schepen elk 200 man debarqueeren, dan is dat nog maar 2000 man!

welke haar voor al hare verplichtingen geschikt maakt. Hare eischen zijn steeds, als voor het oogenblik de meest dringende op den voorgrond gesteld en het gevolg is geweest dat de Nederlandsche Zeemacht, door het meer en meer toegeven aan die eischen, is geworden wat zij thans in werkelijkheid kan geacht worden te zijn: . . . de pépinière der Indische Marine!"

Ik voor mij kan mij zeer goed voorstellen, dat dit oordeel van den heer Guyot juist is en dat de dienst op de stations-schepen nadeelig is voor de discipline, nadeelig voor den lust tot den zeedienst, nadeelig voor de oefening, nadeelig voor de vorming van een kader, dat bruikbaar is niet slechts in tijd van vrede maar ook in tijd van oorlog!

Doch heeft dan de tegenwoordige inrichting der Indische Militaire Marine geen enkel voordeel?

Ja, Mijnheer de Voorzitter, zij heeft één voordeel en wel de betere betaling, zeker ook een zaak van veel gewicht voor het bezit van een goed personeel.

Maar ik *kan* mij geen geheele reorganisatie van de Marine denken, zonder eene reorganisatie van het personeel, waarbij dan de betaling derwijze zou moeten worden geregeld, dat de lust om bij de Marine te dienen, niet aan de organisatie werd opgeofferd. Het personeel zou geen *dupe* van de reorganisatie mogen zijn.

Maar dit voordeel der betere betaling mag ons niet de oogen doen sluiten voor hare gebreken. Want zij, de Indische Militaire Marine, is het, die onze eskaders heeft opgelost, die onze Marine van haar natuurlijk oefeningsterrein, de Middellandsche zee, heeft verdreven; die de verdediging van Nederland verlamt en die ons met de handen in 't haar doet zitten telkens wanneer voor zaken in Europa ergens de tegenwoordigheid van een oorlogsschip wordt vereischt!

Ik zal den geachten spreker niet volgen in al de details zijner voordracht. Want, Mijnheer de Voorzitter, ik sta hier tegenover een hooggeacht officier der Marine, iemand van jarenlange ondervinding, die zijn leven in den zeedienst heeft doorgebracht.

Tegenover zijn ervaring kan ik slechts stellen beschouwingen

uit een algemeen krijgskundig oogpunt, gegrond op hetgeen, wat ik gelezen en gehoord heb en wat ik in mijn gedachten heb geschift en gerangschikt.

Toch vertrouw ik dat er één punt is, waarin wij beide gelijk staan en dat is: dat wij beide tot het bloot leggen onzer denkbeelden zijn gedreven door liefde tot het vaderland.

Nu is het mogelijk, dat ik het gelijk aan mijne zijde heb. Maar het is evenzeer mogelijk, dat de geachte spreker gelijk heeft. Zeer zeker dient met zijn betoog rekening te worden gehouden.

Maar *als* de geachte spreker gelijk heeft en wanneer zijn betoog juist is, dan staan wij voor een toestand in Indië, die in hooge mate gevaarlijk is.

Doch wanneer *hij* te zwaartillend mocht zijn geweest, wanneer er werkelijk niet zooveel schepen in Indië noodig zijn, dan wijs *ik* op den onvoldoenden toestand in Nederland!

Dán evenwel *is* het personeel aanwezig om te voorzien in de behoeften van Nederland en in verdere leemten. En dan is slechts noodig de *wil*, de ernstige wil om een anderen toestand in 't leven te roepen.

Maar opdat eene keuze kunne worden gedaan tusschen de denkbeelden van uitbreiding en van inkrimping, is het een vereischte dat men wete, wat men wil. Daartoe moet *de taak* der Zeemacht worden vastgesteld, in Indië, in Nederland en op den Oceaan.

Want alleen op die wijze zal eene vaste richting worden verkregen, slechts daardoor zal vertrouwen plaats maken voor onzekerheid en alleen op die wijze zal men geraken tot verdedigbaarheid — niet slechts in naam, maar in de daad.

(Herhaalde toejuichingen.)

De heer G. E. V. L. VAN ZUYLEN. — Ik heb zoowel naar aanleiding van de gehoudene voordracht als van het gesprokene door den heer Gijsberti Hodenpijl een paar aantekeningen gemaakt, en zou nu gaarne omtrent enkele punten ook mijne meening ten beste geven. Het is echter nu reeds de tijd, waarop wij anders gewoon zijn naar huis te gaan, en ik zal daarom

den inleider de gelegenheid tot repliek niet benemen. De reden, dat ik desalniettemin het woord vroeg is om van mijn kant te constateeren, dat ik, ook na hetgeen door beide sprekers heden avond is in het midden gebracht, het vraagstuk der beste vorming van de zeemacht in Indië lang niet beslist acht, zoodat eene nadere behandeling wenschelijk blijft.

De heer ARRENS. Ik zal niet veel meer van de aandacht der vergadering vergen, en dan ook niet alle punten beantwoorden, daar de meesten in mijne brochure reeds weerlegd zijn.

Ik zal mij tot enkele punten bepalen. Mijn bezwaar was, dat de Koloniale Verslagen de verrichtingen der Marine niet juist wedergeven.

Uit de Jaarboekjes heb ik de verrichtingen der Marine aangegeven en slechts een gedeelte daarvan wordt in de Koloniale Verslagen weergegeven. Zoo zijn bijv. de bijzonderheden omtrent de installatie van den Sultan van Djambi in werkelijkheid geheel anders, dan in de Koloniale Verslagen is vermeld.

Ik blijf volhouden, dat de dienst van de stationeerende vaartuigen uitvoeriger vermelding verdient, dan in de Koloniale Verslagen plaats heeft.

Ik heb reeds gezegd dat het werk van de Waal voor een groot deel zijne kracht heeft verloren, door alles wat na dien tijd in Indië is voorgevallen. Vooral was de Atjehoorlog voor ons eene les, om niet voort te gaan op den weg, om de militaire marine te verzwakken.

Wat het fanatisme onder de inlanders betreft, het is, wat men er ook van zeggen moge, ieder bekend, dat het zich in Indië steeds uitbreidt. In 1882 was het te Palembang, Djambi en Indragiri tegelijk aan het werk.

Dat het fanatisme niet met de wapens is te bestrijden geef ik gaarne toe. Maar wij moeten toch maatregelen nemen om ons gezag te handhaven, en in de meeste gevallen waar militairen noodig zijn, zijn ook de oorlogsschepen noodig.

Wat de pakketvaart betreft, blijf ik van meening, dat men daarvan weinig nut op militair terrein heeft te wachten; zelfs niet wanneer de schepen mariniers aan boord hebben.

Wat den zeeroof betreft, zoo blijkt het dat sedert de stationeering in de Lucia-baai heeft opgehouden, hij zich daar weder vertoond heeft.

Het vertoonen van de vlag met groote schepen kan niet veel beteekenen. De reis van de Watergeus naar Sampit en Bandjermasin maakt daarop geen uitzondering, daar het schip op uren afstand van die plaatsen moest blijven liggen, zoodat het schip zelfs geene hulp zoude hebben kunnen verleen.

Door den heer Hodenpijl is voorts gezegd, dat er wel meer personeel noodig is, daar sommige kwaliteiten onvoldoende sterk zijn. Dat is waar, maar toch geen overwegend bezwaar, wanneer men de ontbrekende matrozen 1^e en 2^e klasse over de geheele vloot verdeelt. Men kan ook uit de koopvaardij eenige matrozen trekken.

Ik zal het bij deze enkele punten laten.

De VOORZITTER. Het vergevorderde uur is de oorzaak dat eenige heeren, die nog gaarne hadden deelgenomen aan het debat, hiervan hebben afgezien, zoodat ik het debat als gesloten mag beschouwen.

In het vertrouwen nochtans dat de vergadering het mij zal willen toestaan, veroorloof ik mij nog een enkel woord te spreken.

Ik durf vertrouwen, mijne heeren, dat onder hen, die belang stellen in de verdediging van ons Vaderland en zijne Koloniën — en welke vaderlandslievende Nederlander doet dit niet? — er geen zal worden aangetroffen, die niet het nut en de verdienste erkent van de door den heer Gijsberti Hodenpijl in het leven gebrachte brochure „De werkkring der Nederlandsche Marine,” en zulks in weerwil van de hevige bestrijding, die zij ondervindt; en voorts dat niemand de meermalen geuite bewering nog zal willen volhouden, dat de schrijver door zijn arbeid tegen het „schoenmaker houd je bij je leest” zou hebben gezondigd.

Dat de verdediging van Nederland en zijne Koloniën de samenwerking van Zee- en Landmacht vordert, wie toch zal het ontkennen? Dat mitsdien de Officier der Landmacht geen vreemdeling mag zijn op het aandeelsgebied van de Zeemacht in die samenwerking, en ook de Marine-officier niet onbekend

mag zijn met de taak, door de Landmacht in dien gemeenschappelijken werkkring te verrichten, dit zijn gevolgtrekkingen aan de juistheid waarvan wel niemand zal willen twijfelen, evenmin als aan de bewering, dat alleen ernstige studie den Officieren van Zee- en Landmacht de hierbedoelde kennis en wetenschap kan doen verkrijgen.

Dat ook de heer G. H. deze overtuiging deelt, hiervan vindt men het getuigenis in zijne brochure, waarvan de inhoud het kenmerk draagt de vrucht te zijn van ernstige overweging en noesten arbeid. Dat de schrijver dien arbeid bestemd heeft om in brochure-vorm door de pers te worden verspreid, getuigt voor zijn zelfvertrouwen, voor zijn bewustzijn van nut te te stichten in algemeenen zin, inzonderheid voor zijne kameraden van Zee- en Landmacht.

Maar ook getuigt de openbaarmaking van zijn arbeid voor zijn moed, daar toch hij den waan niet kon koesteren, dat de in zijne brochure verkondigde stellingen den algemeenen bijval zouden vinden; integendeel het moest zijne overtuiging zijn, dat zij eene ernstige critiek zouden tegemoet gaan, vooral van hen, aan wie men hiertoe de meeste bevoegdheid moet toekennen, de kameraden van de Zeemacht.

De schrijver der brochure zal nochtans het vertrouwen gehad hebben, dat men in zijn arbeid niet alléén de zucht zou willen zien om, hoofdzakelijk met betrekking tot de Landsverdediging hier en in de Koloniën nut te stichten, maar ook om den stoot te geven tot opwekking bij zijne kameraden van Zee- en Landmacht, om op het gebied van samenhandelen van Marine en Leger bij de Landsdefensie, zich een ruim veld van studie te openen; en uit het vertrouwen dat het doel van zijn arbeid zóó en niet anders zou worden begrepen, kon de schrijver ook de gerustheid putten, van in de critiek, die zijn werk te wachten stond, slechts welwillendheid en humaniteit te zullen aantreffen.

In deze verwachting geloof ik niet dat de heer Gijsberti Hodenpijl zich teleurgesteld heeft kunnen gevoelen. Het onthaal toch en de bespreking van zijne brochure in de „Vereeniging tot behandeling van op de Zeemacht betrekking hebbende onder-

werpen" te Nieuwediep, mogen evenmin als de voordracht van den heer Arriëns, den geachten spreker van heden avond, beschuldigd worden van onwelwillend te zijn jegens den schrijver.

Moge ook al eene enkele hierin voorkomende uitdrukking niet geheel zijn vrij te pleiten van heftigheid, soms van scherpte, en dit den schrijver der brochure kunnen ontstemmen, hij zij dan indachtig „*que chacun prêche pour sa paroisse*," dat het hier de kameraden der Marine zijn, die in verband met hunne denkbelden over de Landsdefensie de belangen der Zeemacht — naar hunne zienswijze in die brochure aangetast — met overtuiging voorstaan en met zaakkennis bepleiten.

De wrijving van denkbelden, door de brochure van den Heer Gijsberti Hodenpijl uitgelokt, zal voorzeker nog gernimen tijd voortduren, de stof toch tot beschouwingen over den inhoud er van is op verre na niet uitgeput. Het is de bezadigde en met zaakkennis voortgezette wisseling dier beschouwingen, die ook hier tot de kennis der waarheid moet leiden.

Onder meer zal dit resultaat voorzeker niet de geringste verdienste zijn van het werk, dat Gijsberti Hodenpijl den moed heeft gehad het licht te doen zien, en als het mij eene behoefte is den bekwamen schrijver hiervoor hulde te brengen, dan gevoel ik mij niet minder gedrongen den zeer geachten spreker van heden avond, den heer Arriëns, den meest oprechten dank aan te bieden van de Vergadering, in de eerste plaats voor het welwillend gevolg geven aan de uitnoodiging van het bestuur tot het vervullen van de heden gehouden spreekbeurt over een zoo gewichtig onderwerp, en voorts voor de verdienstelijke en zaakkundige wijze, waarop hij zich van die taak heeft gekweten.

Ik herhaal hier, dat als enkele zinsneden in sprekers betoog de gevoeligheid van den heer Gijsberti Hodenpijl misschien konden opwekken, zij toch niet tekort deden aan de welwillendheid, die in sprekers voordracht doorstraalde; te goeder trouw pleitte hij voor de belangen der Marine en van zijne kameraden.

Ook den heer Gijsberti Hodenpijl bied ik den dank aan der Vergadering voor het gehoor geven aan de uitnoodiging van het Bestuur, om persoonlijk hier den strijd te komen voeren tegen de critiek van zijne brochure.

Voorts vervul ik nog eene aangename taak, als ik onze zustervereniging, die der Marine-officieren te Nieuwediep, de verzekering geef van de wederzijdsche waardeering van de kameradschappelijke wijze, waarop zij de brochure van den heer Gijsberti Hodenpijl heeft onthaald.

En thans zou ik den hamer kunnen laten vallen, hadde ik niet nog een enkel woord aan het gesprokene toe te voegen, een wensch: dat het licht, hier en elders bij het bespreken der brochure van den heer Gijsberti Hodenpijl ontstoken en verspreid over den werkkring der Nederlandsche Marine, moge doordringen in 's Lands Vergaderzaal, om dáár tot voorlichting te dienen van die Volksvertegenwoordigers, die, in weerwil van hunne soms ongenoegzame, althans twijfelachtige zaakkennis, geroepen zijn om, natuurlijk te goeder trouw, den staf te breken over de ambtsverrichtingen van een kundig en eerlijk Minister van Marine.

(Toejuichingen.)

De vergadering wordt hierop gesloten.

De Secretaris.

G. N. H. SCHULTZ VAN HÆGEN.
